

Kwartaalblad van de Beroepsgroep VPW, onderdeel van **CNV Kerk & Ideëel**

Postadres: Postbus 2510, 3500 GM Utrecht | Bezoekadres: Tiberdreef 4, 3561 GG Utrecht

T 06 48 15 12 89 | E j.franken@cnv.nl | I www.vpwinfo.nl

De jongste bedienden aan het Woord

Jonge pastorale beroepskrachten over kerk, werk en spiritualiteit

De jongste bedienden aan het Woord

Jonge pastorale beroepskrachten over kerk, werk en spiritualiteit

Inleiding 6

Wie zijn deze jonge pastorale beroepskrachten? 9

1 Gelovig nest 10

Eigen keuze 10

2 Spirituele bronnen 12

Meerdere bronnen 12

Getijdengebed, eucharistie, vieringen 13

Boeken 15

Pastoraal werk als bron 15

Spirituele families 17

Is God afwezig? 18

Tot besluit 19

3 Roeping 20

Geen beroep 20

Liever een ander woord 20

4 Werken in de kerk 22

Eerstgenoemde werkzaamheden 22

Caleidoscopisch beeld 23

Voor wie? 23

Werk en privé 24

Inspiratie en obstakels 25

5 Kerk 26

Verschillende wegen 26

De kerk als context 27

Bredere context 30

Toekomst van de kerk 33

Diversiteit Spiritualiteit Ambt & persoon Ecclesiologie Toekomst

Korte samenvatting van de
reflectie 52

- 1 Een bont gezelschap 36**
 - De individualisering 37
 - De eenheid van de kerk? 38
 - Cultuur 39
 - Leestips 39
- 2 Op zoek naar een spiritualiteit die heelt 40**
 - Levensrichting 40
 - Gemeenschap 41
 - Afwisseling in accenten 42
 - Modern 42
 - Leestips 42
- 3 Ambt en persoon**
 - Eenheid gevraagd, onderscheid vereist 43**
 - Werk als roeping 43
 - Aan de klok gebonden arbeid 44
 - Leestips 45
- 4 Een introverte kerk 46**
 - Zien wat er in de wereld gebeurt 46
 - Een andere wind? 47
 - Spirituele armoede 48
 - Leestips 48
- 5 Vertrouwen in de toekomst van de kerk 49**
 - Doorgeven van het geloofsgoed 49
 - Uitbundige geloofsbeleving 50
 - Geen verlies aan inhoud 50
 - Realiteitszin 51
 - Leestips 51

Inleiding

Wat geloven jonge pastorale beroepskrachten eigenlijk? Soms worden zij in een hokje geplaatst en conservatief genoemd. Je hoort wel over een generatiekloof met oudere pastores. In parochies zijn er soms spanningen of meningsverschillen over bijvoorbeeld liturgische regels tussen oudere pastorale beroepskrachten of emeriti enerzijds en jongere priesters en pastoraal werkers anderzijds. “Ze dragen weer boord”, klinkt het dan over jonge priesters, of dat alles weer volgens de regels moet. En jongere pastorale beroepskrachten zuchten omgekeerd soms over het geëxperimenteer van de oudere generaties. “We zijn een wereldkerk”, zeggen ze dan.

Wie zijn deze jongvolwassenen die werkzaam zijn in de parochies in Nederland? Waar vinden ze hun inspiratie? Hoe staan ze binnen de kerk? Wat geloven ze eigenlijk? De VPW besloot het hunzelf te vragen en zo bij te dragen aan het inhoudelijke gesprek tussen de generaties. Dat heeft geen baat bij hokjes, wél bij mensen die zélf aan het woord komen en met elkaar in gesprek zijn. Verheugend is het dan ook dat ook op andere plekken het inhoudelijke gesprek tussen generaties wordt opgepakt. We denken aan diverse congregaties, bij onze bureaus binnen het *Berufsverband Pastoral Referent(inn)en Deutschlands* en in diverse bladen en sociale media.

Hoe zijn we te werk gegaan? Vanuit het netwerk van de VPW hebben we per bisdom geïnventariseerd wie van de pastorale beroepskrachten tot de jongere generatie behoren en werkzaam zijn in de parochie. De grens hebben we gelegd bij 35 jaar. Het is een leeftijdsgrens die vaker wordt gehanteerd in context van religie en geloof. We kwamen tot een lijst van 27 namen. Vanwege de leeftijdsgrens van 35 jaar kwamen er geen diakens op voor. Het ging dus om priesters en pastorale werk(st)ers. Met zestien beroeps-

krachten hebben we een interview gehouden, acht priesters en acht pastorale werk(st)ers. Van de pastorale werk(st)es zijn er zeven vrouw.

Elk van hen is in een persoonlijk interview uitgebreid aan het woord geweest. De interviews zelf zijn niet opgenomen in de brochure. De weergave van de interviews en de citaten zijn met instemming van de geïnterviewden gebruikt. Omdat het om een beeld van een generatie gaat en niet om concrete individuen, hebben wij de bijdragen geanonimiseerd. De namen zijn uiteraard bij de redactie bekend.

In de interviews sneden we steeds deze vier thema's aan:

- Spiritualiteit: Wat zijn voor jou belangrijke spirituele bronnen? Op welke momenten voel je dat God dicht bij je staat en je steunt of bevestigt in je werk?
- Roeping en beroep: Ervaar je je werk als een roeping? Hoe uit zich dat? Is die roeping er altijd of is die op sommige momenten afwezig? Waar hangt dat mee samen?
- Geloof en samenleving: Voor wie wil je pastor zijn? En hoe doe je dat? Hoe kom je met deze mensen in contact? Wie zijn je gesprekspartners?
- Het grotere geheel van de kerk: Wanneer voel je je verbonden met het grotere geheel? En hoe, op welk niveau? Is dat vooral lokaal, de eigen parochie, het bisdom of ook landelijk of de wereldkerk? Kun je wat voorbeelden geven? Hoe beleef je de kerkelijke traditie en kun je daarvan voorbeelden benoemen?

De bereidheid deel te nemen en de grote openheid in de gesprekken hebben ons erg verheugd. De grote hoeveelheid materiaal die ons daarmee in de schoot geworpen werd maakte ons even wanhopig: hoe gaan we dat allemaal verwerken? Een heel breed en divers beeld komt er vanuit de interviews naar voren.

De voor u liggende brochure bestaat uit twee delen. Om te beginnen worden de hoofdlijnen gepresenteerd en geven citaten een inkijkje in het concrete leven van de geïnterviewden. Dan volgt een reflectie op deze presentatie door theologen van verschillende leeftijden. Wat valt hen op in wat deze jonge mensen over zichzelf en de kerk ter sprake brengen? Wat zouden wij kunnen leren voor het gesprek tussen de generaties? Wat zouden leidinggevend en beleidsmakers in de kerk en in theologische opleidingen van dit document kunnen leren?”

Uit de presentatie en reflectie selecteren wij ten slotte vijf punten die waardevolle inzichten samenvatten.

We hopen dat deze brochure de lezer meeneemt in het boeiende werk van het parochiepastoraat gezien door de ogen van de jongsten. Hopelijk levert het ook een bijdrage aan het inhoudelijke gesprek tussen de generaties. We dromen ervan dat pastorale beroepskrachten met elkaar spreken in plaats van over elkaar. En misschien is de brochure ook een bijdrage aan het gesprek binnen congregaties en durven bisschoppen deze brochure te lezen als een uitdaging om diversiteit en eenheid samen te organiseren in het licht van het evangelie.

Voor het schrijven van deze brochure heeft de VPW mensen benaderd die zelf tot de doelgroep behoren of er veel affiniteit mee hebben door hun werk voor de opleidingen. Jos Moons, Willien van Wieringen, Rutger van Breemen en Laura de Vries hebben de brochure geschreven, waarbij de eerste twee samen met Jozef Wissink de auteurs van de reflectie zijn. Mirjam Dirkx heeft de redactie gedaan en Jan Franken heeft alle interviews gehouden en de eindredactie gedaan.

-
- **Dr. Jos Moons SJ** doceert theologie aan de KU Leuven en herdert in de Universitaire Parochie aldaar; daarnaast doet hij onderzoek aan de Tilburg School of Theology.
 - **Laura de Vries MA MSc** is pastoraal werkster in twee parochies in het Aartsbisdom Utrecht.
 - **Dr. Willien van Wieringen** is verbonden aan Fontys Hogeschool Theologie Levensbeschouwing (Utrecht).
 - **Rutger van Breemen MA** werkt als buurtpastor bij Stichting Buurtpastoraat Utrecht en is in zijn parochie en in het bisdom Rotterdam als vrijwilliger betrokken bij diverse activiteiten in het (jongeren)pastoraat.
 - **prof. Dr. Jozef Wissink** is emeritus hoogleraar aan de Tilburg School of Theology.

Wie zijn deze jonge pastorale beroepskrachten?

Wat weten we eigenlijk van het geloof van jonge pastorale beroepskrachten?

Hoe zouden ze dat zélf onder woorden brengen? Wat is hun geloofsweg geweest? Uit welke spirituele bronnen putten ze? Wanneer ervaren ze de nabijheid van God en is God er ook wel eens niet? En hoe beleven ze hun werk in de kerk: zien ze dat als een roeping of als een beroep?

In de interviews kwamen deze vragen uitgebreid aan bod. Er was grote bereidheid bij de geïnterviewden om over deze persoonlijke vragen te delen.

We brengen ze samen onder de volgende drie noemers: gelovig nest, spirituele bronnen en roeping.

1 Gelovig nest

In de zestien levens waarin we een inkijkje mochten nemen bleken een aantal opvallende overeenkomsten. Zo zijn de meesten van hen groot geworden in een gelovig nest. In meerdere gevallen werkt één van de ouders in de kerk, als diaken of pastoraal werker of vrijwilliger.

Inspirerende plaatsen en
inspirerende mensen spelen
regelmatig ook een belangrijke
rol in het ontwikkelen en
toe-eigenen van het geloof

Eén van de geïnterviewden zegt:

“Kijk, als tiener was het mij wel duidelijk dat het geloof voor mij belangrijk is. Het is iets wat mijn ouders me mee hebben gegeven. (...) Daar ben ik heel dankbaar om.”

Een ander beschrijft hoe ze thuis kerkdienstje speelde of hoe de kerk een positieve plek was waar je als kind of jongere talenten kon ontwikkelen en waar mensen om je gaven. Sommigen zijn blij met de mogelijkheid om misdienaar te zijn of te zingen in het koor. Maar soms is het zo eenvoudig als dat de kerk ook aantrekkelijk was vanwege de meisjes.

Regelmatig heeft dat gelovige nest het geloof van mensen concreet beïnvloed. Zo heeft een respondent het over de liederen van Oosterhuis die zij van thuis meegekregen heeft en die ze nu zelf graag zingt. Een ander maakt deel uit van de *Neocatechumenale Weg* waar zijn ouders ook lid van waren. Toch laat het belang van het gelovige nest onverlet dat geloven een persoonlijke keuze blijft, niet alleen volgens de theologische theorie, maar ook in de concrete werkelijkheid.

Eigen keuze

Bij één respondent begon dat al als kind. Ze herinnert zich hoe ze tegen haar ouders zei: “Kom, we gaan weer naar de kerk” en concludeert dan zelf dat ze inderdaad gelovig is opgevoed en daar zelf ook aan bijgedragen heeft. Meestal blijkt dat tussen de regels door. Bijvoorbeeld bij de respondent die van huis uit de franciscaanse en claraanse spiritualiteit meegekregen heeft, maar die later aangeeft dat haar zussen daar veel minder mee hebben, anders

Soms is er een sterk moment van discontinuïteit, van eigen keuze. Eén van de respondenten komt niet uit een gelovig nest; zij leert geloof en kerk kennen via de basisschool en probeert vervolgens om te bidden. Dat wordt het begin van een geloofsweg. Een ander vertelt dat hij “van huis uit katholiek” was, wat in feite betekende dat hij wel eens wat in de kerk deed, maar dat het gezin eigenlijk niet naar de kerk ging. Er waren daarnaast incidentele contacten met de Katholieke Charismatische Vernieuwing, maar ook dat verwaterde. Doorslaggevend voor zijn geloof was een verstild en rust-brengend moment in een kapelletje in de buurt. Hij was toen vooraan in de

dan zichzelf, zodat het ook een persoonlijke toe-eigening is. Ook het feit dat de respondenten meestal goed kunnen specificeren wat voor haar of hem bronnen van geloof zijn, is in dit verband veelzeggend: het is hún geloof. Er zijn trouwens vaak bronnen bij gekomen. Iemand heeft in z’n tiener- of jongerenjaren kennisgemaakt met bewegingen als de *Gemeenschap Emmanuel* en de respondent uit de ‘Oosterhuistraditie’ geeft aan dat ze later de gemeenschap van Taizé bezocht en dat dat haar geloof persoonlijker gemaakt heeft. Inspirerende plaatsen en inspirerende mensen spelen regelmatig ook een belangrijke rol in het ontwikkelen en toe-eigenen van het geloof: op die plaatsen of bij die mensen voelt iemand zich op het gemak, welkom, bevestigd of uitgenodigd tot diepgang.

twintig. Iemand anders is afkomstig uit een protestants gezin en beschrijft hoe hij in z’n tienerjaren geloof en kerk losliet tot hij in Rome een bijzondere ervaring had. Die werd de basis van toetreden tot de katholieke kerk en van priesterstudie. Tenslotte, iemand beschrijft hoe hij God leerde kennen in een moeilijke tijd:

“En op een bepaald moment zei ik: ‘God bestaat niet. Anders zou ik een ander leven hebben. Mijn vader was erg ziek. Ik liep rond met de gedachte aan zelfmoord.’ Toen zei ik: ‘God, als U bestaat, dan moet U mij uit deze put bevrijden.’ Want ik kon niet meer. En daar heb ik de aanwezigheid van God gezien door historische feiten.”

2 Spirituele bronnen

Als er iets is dat het beeld van de eenduidig-conservatieve jonge pastorale beroepskrachten doorbreekt, dan zijn het hun antwoorden op de vraag naar hun spirituele bronnen. Waar leven ze van? Waar leven ze uit? Weliswaar heeft iedereen dat soort bronnen en kan iedereen die min of meer concreet beschrijven, maar die bronnen zelf zijn zeer divers. Zo wordt een veelheid aan bewegingen, personen of plekken genoemd. Ook de concrete eigen ervaringen lopen ver uiteen, van inspirerende dienstbaarheid aan minderbedeelden en inspireren-de ontmoetingen tot stilte die weldadig is. De meeste priesters verwijzen bovendien naar het brevier en de eucharistie. In de hele groep lezen mensen zichzelf stukjes uit de Bijbel. Laten we dit in detail bekijken.

Meerdere bronnen

Het valt op dat respondenten altijd meerdere bronnen hebben, vaak van verschillende aard, die ze met elkaar verbinden. We zagen al dat de liederen van Oosterhuis samen kunnen gaan met Taizé. De respondente die dat noemde, voegde daar bovendien aan toe dat spiritualiteit ook te maken heeft met de ontmoeting met anderen en de inspiratie en inzichten die dat met zich mee brengt; ook het eigen huwelijk is zo'n bron.

Ze is overigens niet de enige voor wie andere mensen een spirituele bron kunnen zijn. In meerdere gesprekken vallen de namen van concrete priesters, pastoraal werk(st)ers of religieuzen. En iemand die aarzelt of hij God direct ervaart, realiseert zich het belang van vrienden:

“Ik denk dat ik de steun [van God] eigenlijk vooral ervaar door de steun van vrienden. En je kunt zeggen: ‘daar kun je ook iets van God in zien’, maar dat is dan een soort reflectie. Het is in ieder geval geen directe ervaring van: dit kan alleen maar God zijn of ik voel me plotseling onverklaarbaar enorm gedragen.”

Dat de spirituele bronnen van een en dezelfde persoon zeer divers kunnen zijn blijkt ook uit het verhaal van de respondent die dicht bij zijn eigen spiritualiteit is gekomen in het werk met dak- en thuislozen. Het bevestigde hem in het onbevooroordeeld kijken naar gebroken mensen in de huidige samenleving. Tegelijkertijd is hij ook geraakt door de sacrale liturgie in met name het Oratorium in Birmingham, met de gerichtheid op God, en besteedt hij veel tijd aan het getijdengebed. Een ander

vertelt dat hij zich oefent in onderscheiding der geesten en daarnaast graag eucharistie viert, bidt en in boeken van bijvoorbeeld Joseph Ratzinger leest. Nog iemand anders vertelt dat ze gevoed wordt door de ignatiaanse gebeds-app *Bidden Onderweg*, door opwekkingsmuziek en ook door Taizé: hoe men daar met elkaar omgaat, het ritme van gebed, het samen aan het werk zijn, de stilte.

Stilte keert met enige regelmaat terug als spirituele bron. Twee respondenten voor wie Taizé betekenisvol was onder andere vanwege de stilte, delen dat ze ook thuis proberen stil te zijn. Soms gaat dat goed, maar het verwatert ook wel eens. Iemand die zichzelf beschrijft als extravert heeft ontdekt dat stilte fijn is, dat je er jezelf tegenkomt. Stilte kan ook van betekenis zijn geweest op bepaalde momenten. Iemand vertelt over twee belangrijke stilteweken, één in Taizé en één bij de Gemeenschap Chemin Neuf. Met name die laatste heeft veel veranderd in het eigen geloofsleven. En hierboven hoorden we een pastor vertellen hoe hij tijdens een stil moment in een kapelletje tot rust kwam, tot geloof. Hij vertelt:

“Daar heb ik toen een hele poos gezeten en daar voelde ik mij tot rust komen. De kerkmuren waren hele dikke muren waardoor echt alles buiten bleef. Het was een zonnige week, een zonnige dag in augustus. Ik was binnen en ik was gewoon stil. En ik voelde vanbinnen, – als je heel diep inademt en je houdt het even vast en dan weer uitademt dan voel je dat hier, hier zo rond je middenrif – een soort opluchtend gevoel. Zoiets ervaarde ik en ik dacht: ‘Dit is fijn. Hier voel ik iets, ervaar ik iets waar ik geen vinger achter kan krijgen.’ Ik wilde gewoon meer weten wat het was. Toen heb ik gekeken, wanneer er hier vieringen waren.”

Ook zingen keert herhaaldelijk terug. Iemand zingt in een liturgisch koor: “Gewoon dat zingen al, dat geeft al iets van voeding.” Een ander speelde in een band en vond inspiratie in opwekkingsmuziek. Ze is niet de enige die

Het werken met
dak- en thuislozen

bevestigde hem in het

onbevooroordeeld kijken naar
gebroken mensen
in de huidige samenleving

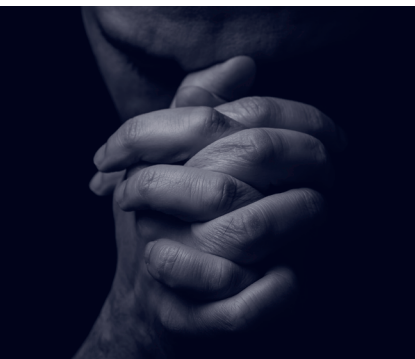
houdt van het “God loven, met alle vreugde die daarbij hoort” wat zo eigen is aan deze muziek. Oosterhuis wordt veel gezongen, ook in combinatie met opwekkingsmuziek of gregoriaans. Het kan ook allebei, zowel stilte als zingen, zo getuigt een jonge priester van de Gemeenschap Emmanuel die de dag begint met én lofprijzing én stille aanbidding.

Getijdengebed, eucharistie, vieringen

Een jonge priester wijst op een ‘verplichte’ bron, het getijdengebed:

“En daarnaast heb je natuurlijk als priester en diaken het getijdengebed, maar dat is verplicht, dat hoeven we niet te bespreken, want dat hoort er gewoon bij.”

De meeste priesters in de groep zijn minder uitgesproken, maar proberen het wel te bidden. Een enkeling relativeert ook. Zo geeft iemand aan dat het getijdengebed je dag structureert met momenten die je wijdt aan God, maar dat het niet altijd kan, en dat het voor hem ook niet altijd het brevier is.

“Ik heb echt een ruimte in huis gereserveerd voor gebed, maar vaak is dat gewoon verstillend, stil gebed. Jezus zegt daar zelf van: ‘Je moet niet met omhaal van woorden bidden’, en dan ga ik niet dat hele brevier doorploegen.”

Ook de eucharistieviering wordt genoemd. Voor de priesters is de eucharistieviering vanzelfsprekend deel van de inspirerende bronnen en soms ook met nadruk. Een priester beschrijft de dagelijkse eucharistieviering als “echt een dagelijkse ontmoeting met Onze Lieve Heer”, “een omhelzing met Onze Lieve Heer”, waarbij hij Gods nabijheid voelt. Een ander noemt de sacramenten essentieel in zijn leven en beleeft de eucharistieviering als het moment waar hij eigenlijk de aanwezigheid van God in zijn leven ervaart, ook al begrijpt hij niet alles. Overigens noemt hij gebed ook als zo’n moment. Voor een derde priester is de eucharistie het belangrijkste in zijn priesterschap, omdat hij ziet hoe de Heer daar echt aanwezig is. Maar een andere priester relateert wat hij in het seminarie ervaarde als een gesloten systeem van elke dag de mis moeten vieren; dat werkt bij hem lauwheid in de hand. Daarom zegt hij:

“Ik vier nu niet iedere dag de mis. Kijk, vanwege de vakantie hebben we nu de doordeweekse missen op pauze staan. Dus ik vier nu alleen in het weekend, tenzij ik een uitvaart heb of KBO-ochtend zoals morgen. Ik ervaar dat niet als een gemis. Als ik een paar dagen niet de mis gevierd heb, ervaar ik wel dat mijn verlangen ernaar groeit. Dan wil ik ook graag eucharistie vieren, omdat er genoeg is waar ik dank voor wil zeggen.”

Pastoraal werkers spreken minder over de eucharistieviering. De drie pastoraal werkenden die de eucharistieviering ter sprake brengen, allen vrouw, geven er net als de meeste priesters een eigen waardering bij. Eén van hen “volgt in de regio waar een eucharistieviering is. Voor mij is dat belangrijk. Ik ga zelf nooit naar een woord- en communieviering, maar altijd naar een eucharistieviering.” Een ander brengt in: “Ik heb het niet zo heel vaak over de eucharistie. Dat is voor mij nooit het allerbelangrijkste. Dat zou ik natuurlijk anders moeten zeggen, maar goed.” De derde brengt de eucharistie ter sprake in het kader van uitvaartplechtigheden:

“Heel eerlijk gezegd: een eucharistieviering is nogal saai. Ik haak dan zelf altijd een beetje af. Hier staat een kist met een dode en dan wordt er een eucharistisch gebed gebeden dat even helemaal niks met die persoon te maken heeft. Ik vind dat zo afstandelijk. Maar dat is mijn mening, hoor!”

“Ik haal extreem veel spiritualiteit juist uit de contacten die ik met mensen heb.”

Sommigen noemen dat zowel het zélf voorgaan als het in de kerk zitten inspirerend is. Iemand schrijft bijvoorbeeld:

“Ik ga ook zelf naar vieringen als ik niet hoeft te werken op zondag om mijn eigen rust en mijn eigen energie terug te krijgen. Om gewoon samen met God de week door te spreken, zal ik maar zeggen, en alles aan Hem voor te leggen.”

Een andere vrouwelijke pastorale beroepskracht beleeft de liturgie, “met alle tierelantijnen die erbij horen, zoals wierook, kaarsen, liturgische kleding en beelden; daar kan ik ontzettend van genieten.”

Boeken

De meeste respondenten zijn geen verwoede lezers – “ik ben meer een praktisch theoloog”, stelt iemand – maar een enkeling vindt ook spirituele voeding in lectuur. Een respondent geeft aan dat hij graag Augustinus leest, omdat die met dezelfde problemen te maken had als wij in onze tijd. Daarnaast leest hij graag christelijke mystiek, vooral vanwege de apofatische theologie.

“Eigenlijk kan ik helemaal niks over God zeggen. Want als ik zeg dat God goed is, dan denk ik: ‘Ja, hoe goed?’ Als ik zeg dat God vader is, hoe dan? Niet zoals mijn vader. En ik merk dat ik dat in mijn preek heel veel als inspiratie gebruik.”

Een ander leest momenteel een inspirerende biografie van Vincent van Gogh of een heiligenleven, iemand geniet van poëzie, een ander noemt Erik Borgman of Thomas Halik en ook de brieven van Paus Franciscus worden mooi gevonden.

Pastoraal werk als bron

Meer dan lezen is het pastorale werk zélf een spirituele bron, zo vertelt een respondente. Ze leest wel eens wat, zegt ze, “maar ik laat me met name ook wel inspireren door mensen in mijn omgeving. Dus ik haal extreem veel spiritualiteit juist uit de contacten die ik met mensen heb”.

Als voorbeelden noemt ze wat kinderen zeggen en hoe jongvolwassenen in het leven staan of kloosterbroeders of -zusters, maar ook mensen met verdriet of mensen bij een uitvaart die het moeilijk vinden om te geloven in de hemel. Meer dan de helft van de pastorale beroepskrachten brengt expliciet ter sprake dat het pastorale werk een belangrijke spirituele bron is. Vaak gaat het om ontmoetingen met mensen in een pastorale context: een gesprek met een oudere, een zieke, of jonge ouders die een kind verliezen. Iemand citeert een bisschop die het huisbezoek “het achtste sacrament” noemde en de ervaringen van een ander illustreren hoe dat werkt:

“Voor sommige ouderen neem ik ook de communie mee. Het is een heel bijzonder moment, als ons gesprek samen mag komen in gebed. We daarna ook even samen stil zijn. Ja, dan heb ik wel het gevoel dat God dichtbij is, dat Hij, of Zij, bij het gesprek is en bij die persoon en bij mij.”

Ook de voorbereiding op deze sacramenten en vieringen zelf worden genoemd: doopvoorbereiding, de voorbereiding op de eerste communie, tienerwerk, vormselkamp, biecht, ziekenzalving, uitvaart. Een derde pastorale beroepskracht vertelt dat ze zich bij uitvaarten “bijna een soort doorgeefluik van de hoop die je namens de kerk mag verkondigen voelde”, en dat haar communicantjes haar inspireerden. Een ander getuigt als volgt van haar ervaring van Gods aanwezigheid in haar werk met tieners en in uitvaarten:

“Ja, ik denk dat God aanwezig is misschien, als het lukt om een geslaagde avond te hebben met die tieners. Ook in uitvaarten ervaar ik het wel sterk, vooral bij de absoute. Op dat moment probeer ik de overledene, ook al ken ik hem of haar helemaal niet, echt bij God te brengen. Dan voel ik liefde voor die persoon, ook al heb ik die dus niet gekend, maar ook een verbinding met God. Daarom is het zo’n belangrijk moment.”

Een derde respondent vertelt hoe ze in de liturgie merkt dat er iets gebeurt, waarbij ook de aanwezigen haar helpen; ook het aantrekken van de liturgische kleding helpt:

“Als ik een viering heb uitgewerkt, dan pak ik voordien nog weleens die map. Maar als je daar bent, gebeurt het. Ja, God, hoe moet ik dat nou zeggen? Ook in de stiltes die ik laat vallen of in mijn manier van spreken. Als ik denk dat de preek zo net niet gelukt is, dan voel je dat ook wel een beetje. Het is dan toch een soort samenspel, zeg maar, ook non-verbaal van wat mensen teruggeven in een viering, waardoor je ook kunt zien: die mensen die krijgen iets mee, of die voelen zich geraakt. Een gebedsmantel aandoen betekent ook al heel wat. Dan verander je ook een beetje. Ja, je staat daar toch in een ruimte die een kerk is, een kapel of een ruimte die omgebouwd is tot kerk. Zo'n ruimte nodigt vaak uit tot ontmoeting met God. Maar het is voor mij ook wel belangrijk dat ik een beetje weet wie er zitten.”

Priesters noemen vaak sacramenten als momenten dat ze bijzonder ervaren dat God dichtbij is. Een priester noemt bijvoorbeeld het sacrament van verzoening, dat voor mensen vaak opluchting brengt en dat bevrijdend werkt, maar dat ook voor hemzelf iets betekent: “Ook in mijzelf merk ik dat ik echt de barmhartigheid wil vertegenwoordigen en brengen.” Een andere priester getuigt dat God hem begeleidt in zijn werk, bijvoorbeeld als hij een preek moet maken of als hij in gesprek is met een parochiaan van wie hij de naam is vergeten. Een ander bezoekt een stervende vrouw, geeft haar de ziekenzalving, en blijft dan nog even aan haar bed zitten:

“Ik denk dat ik een kwartier bij haar heb gezeten. Zij is in slaap gevallen en lag heel rustig te ademen. Soms dacht ik: ‘Ze is er niet meer’, en dan ging ze toch nog door en kuchte ze iets. Ze sliep gewoon. Ik heb, denk ik, een kwartier in stilte bij haar gezeten, en toen dacht ik: ‘Ja, dit is het mooiste moment van de dag.’ Soms denk ik: ‘God, waar ben Je?’ en nu dacht ik: ‘Ja, nu is Hij toch heel dichtbij.’ Als ik dat soort momenten heb, dan weet ik waarom ik priester wilde worden.”

Ook samenwerken met andere mensen kan een sterke ervaring van God geven. Zo getuigt een pastoraal werker van een oecumenisch tiener- en jongerenproject waar ze zich samen met andere mensen voor inzetten:

“Ik voel God ook in de energie en hoe mensen zich willen openstellen en inzetten voor nieuwe dingen. Een voorbeeldje. Ik heb hier iets bereikt wat ik gewoon zo mooi vind. Of niet ik. Ik zeg steeds ‘ik’, en dat is helemaal niet waar, maar dat komt omdat het over mij gaat en mijn beleving. Want ik vind niet dat ik het heb bereikt. Ik vind dat we iets hebben mogen geven aan mensen. Daardoor hebben jeugd en jongeren en tieners met name en jonge ouders een andere manier van vieren gevonden, waar ze zich welkom voelen en waar ook catechese plaatsvindt. Dat zijn ontmoetingsdiensten, die we in het leven hebben geroepen, en dat is oecumenisch. We werken samen met de protestantse kerk, de evangelische gemeente en de katholieke kerk. En daar voel ik, ook al zijn er soms niet zo veel mensen, toch altijd de kracht van God, maar ook in de vernieuwing.”

Spirituele families

De meeste respondenten vinden ook inspiratie buiten het pastorale werk in de parochie, in wat je 'spirituele families' zou kunnen noemen. Zowel de 'oude' families, bijvoorbeeld de clarissen of de jezuïeten, als nieuwe families, zoals de *Gemeenschap Emmanuel* of *Taizé*. Plus bij de nodige heiligen.

Het 'thuis voelen' is niet zozeer gebonden aan de locatie, maar veel meer aan de groep mensen met wie op een actieve manier het geloof gedeeld wordt

Een paar respondenten noemt één specifieke familie; zij onderhouden hun spiritualiteit met bij hun familie horende vormen. Bij *Emmanuel* is dat bijvoorbeeld lofprijzing, aanbidding en deelgroepjes en bij het *Neocatechumenaat* onder andere de woordviering binnen de zogenaamde 'gemeenschap van leken'. De meeste respondenten noemen elementen van verschillende religieuze families. Zo noemt een vrouwelijke pastorale beroepskracht de ignatiaanse gebedspodcast *Bidden Onderweg*, evangelische opwekkingsliederen en de oecumenische plaats voor jonge mensen *Taizé*. Iemand anders noemt franciscaanse spiritualiteit in combinatie met ignatiaanse spiritualiteit. Een pastorale beroepskracht voor wie *Taizé* heel belangrijk is, noemt ook de *Wereldjongerendagen*. Voor haar zijn trouwens ook de vieringen in de eigen gemeenschap bronnen van spiritualiteit. En ze is bovendien bepaald niet de enige die *Taizé* noemt. Ook genoemd worden *Chemin Neuf*, de *Focolarebeweging*, de *Katholieke Charismatische Vernieuwing* en de *Broeders van Sint Jan*. Deze spirituele families zijn actief over parochiegrenzen, soms zelfs landsgrenzen heen. Het 'thuis voelen' is niet zozeer gebonden aan de locatie, maar veel meer aan de groep

mensen met wie op een actieve manier het geloof gedeeld wordt. In deze zelfgekozen gemeenschap staat het persoonlijk geloof van de pastorale beroepskracht voorop in tegenstelling tot de parochie waar de functie voorop staat. Een aantal respondenten verwijst daarnaast naar bepaalde identificatiefiguren, bijvoorbeeld de pastoor van Ars of Oscar Romero. Ook hier zie je vaak combinaties. Zo voelt een priester-pastor veel inspiratie bij kardinaal Newman, onder andere om z'n motto *cor ad cor loquitur* (het hart spreekt tot het hart) en bij Don Bosco, omdat hij jeugd en jongeren opzoekt, zoals hij zelf ook probeert. Een andere respondent noemt Thomas Halik naast Augustinus en Maria en weer een ander noemt naast elkaar Thomas van Aquino, Gianna Molla (een getrouwde vrouw die leefde in de eerste helft van de twintigste eeuw) en Johannes Paulus II.

Is God afwezig?

Soms stromen de spirituele bronnen niet. De meeste jonge pastorale beroepskrachten doen ook de ervaring op dat God afwezig is of afwezig lijkt. Eén van de respondenten noemt dat ‘troosteloosheid’, een ‘woestijnervaring’ en vertelt hoe hij daar mee omgaat:

“Toch houd ik momenten van stilte. Als ik geen zin heb om te bidden, dan houd ik een moment van stilte. Gewoon doen wat ik altijd doe, af en toe met een geest van verbondenheid met God en af en toe met een gevoel van ‘waar is God?’ Ik ben een beetje moe, maar toch ga ik gewoon in stilte zitten, een Bijbelse tekst lezen en even wachten. Een half uurtje tussen ons, Hij en ik.”

Pijnlijke situaties roepen de vraag naar God op en tegelijkertijd wordt juist daarin God ervaren

Soms duurt zo’n ervaring lang. Een respondent vertelt dat hij anderhalf jaar lang de vraag had waar God was; hij bleef naar de vieringen gaan, maar hij vond er niets. Daarna kwamen de ervaringen van verbondenheid terug.

Vaak zijn er concrete aanleidingen voor de ervaring van Gods afwezigheid, bijvoorbeeld de situatie van een krimpde kerk en grote samenwerkingsverbanden. Een priester gelooft weliswaar dat Onze Lieve Heer een plan heeft met de grote parochiefusie waar hij mee zit, maar vindt toch dat de weg wel eens “heel erg mistig” is. En een pastorale beroepskracht met veel missionair vuur vindt de krimp niet gemakkelijk:

“Wat ik misschien wel lastig vind in het werk is, dat is natuurlijk de situatie van krimp waar we toch inzitten. Een krimp in aantallen. Daar word ik soms ook best wel moedeloos van. Maar dat wil ik niet, want ik geloof dat

God zijn kerk draagt en leidt. Dat Hij er is en ook in de toekomst daar is. Ik weet niet in hoeverre de crisis – als je het zo noemt – doorgaat, maar ik geloof wel in een goede afloop.”

Dit beeld is echter niet eenduidig. Een andere collega reageert tamelijk relaxed op de vraag hoe dat voor hem is, een krimpde kerk. Nuchter stelt hij vast dat hij van de generatie is die gemakkelijk in de auto stapt en ergens anders heen gaat:

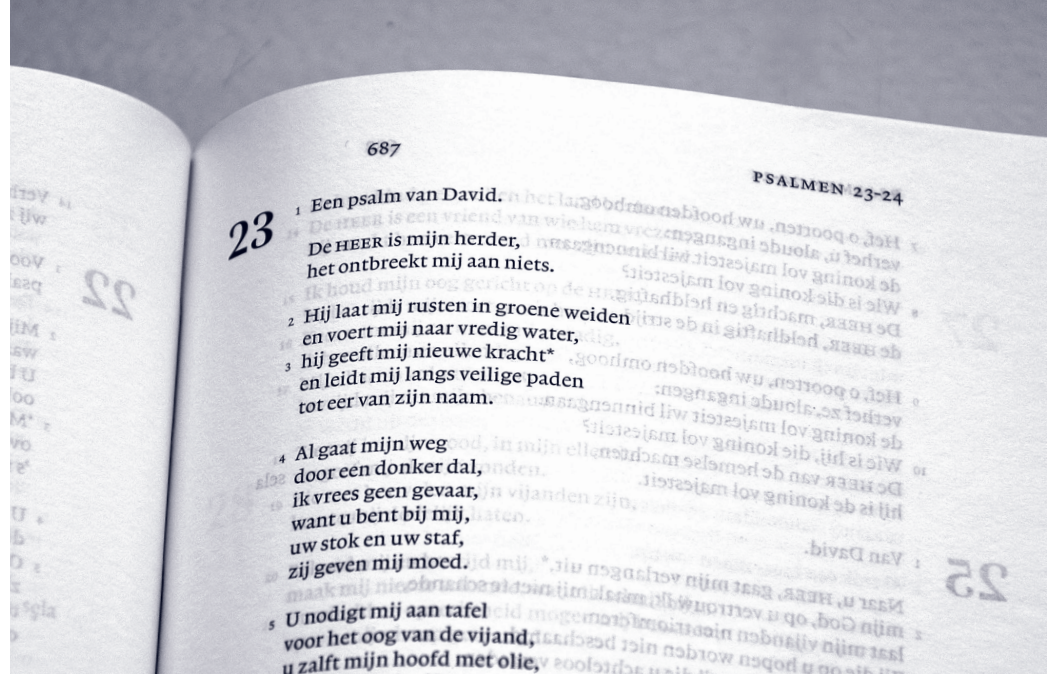
“Na de Wereldjongerendagen in Madrid hebben de jongeren zelf een ‘meet and eat’ opgezet. Een keer in de maand samen eten, samen koken en het echt ergens over hebben. En er kwamen jongeren vanuit verschillende plaatsen. Overal vandaan kwamen ze, met het openbaar vervoer, met elkaar meerijsend met de auto, wat dan ook. In mijn generatie vinden wij dat gewoon niet zo’n probleem. We weten niet anders dan dat de kerk kleiner wordt.”

Een andere pastorale beroepskracht meent bovendien dat we op een keerpunt staan. Ze bespeurt een nieuwe openheid voor spiritualiteit onder jonge mensen. De kerk zou er wel goed aan doen zich kwetsbaar op te stellen en dicht bij het leven van mensen te blijven.

Pijnlijke pastorale situaties roepen ook de vraag op waar God is. En tegelijkertijd is dat een ambigue vraag, omdat juist dan God ervaren wordt. Bijvoorbeeld toen een baby die niet helemaal gezond was, veel te vroeg overleed. De pastor die de baby doopte en niet veel later moest begraven getuigt dat het tragisch was, heel tragisch. Toch zegt hij ook: “Ik heb wel het idee dat God daar aanwezig is geweest, heel dichtbij”, onder verwijzing naar de herder in de donkere dalen van Psalm 23. Een pastoraal werker had dezelfde ervaring bij de uitvaart van een jonge vader. Het was hard werken, veel verdriet, jonge kinderen in de kerk, en ze voelde dat ze kracht nodig had. Die kreeg ze ook, ze voelde zich gedragen. En iemand voor wie de misbruik-crisis zwaar weegt, ziet dat God toch bij de slachtoffers is.

De ervaring van God die ver weg lijkt of van Godsverlatenheid, kan ook andere oorzaken hebben. Het heeft ermee te maken hoe de pastorale beroepskracht zelf in z'n werk staat met haar of zijn karakter, bepaalde ervaringen in de eigen geschiedenis en het eigen geloofsleven. Zo is er een respondent die last heeft van zenuwen en zich heel erg druk maakt als ze vormselvoorbereiding moet doen; het helpt haar dan om zich bewust te worden van Gods nabijheid. Ook bij een forse tegenslag, zoals bijvoorbeeld een contract dat niet verlengd wordt, lijkt God ver weg. Twee of drie respondenten verwijzen naar strubbelingen en verschillen in visie binnen het team of het bisdom, en iemand herinnert zich zijn moeilijke tijd in het seminarie. Ook hier geldt weer dat soms juist dan God ook dichtbij is. Zo vertelt een priester over een moeilijke periode, die voelde als een soort verlatenheid, waar God juist sterk aanwezig was, als een soort Goede Vrijdag. Een andere priester verwijst naar de ervaring van Gods afwezigheid als we zondigen, als we tegen God zijn. Een vrouwelijke pastorale beroepskracht vertelt:

“Afwezigheid van God? O, dat vind ik wel lastig. Er zijn wel veel momenten dat het gewoon geploeter is, en dat het soms gewoon lastig is. Dan wil je wel van alles opzetten – maar dat lukt dan niet. Er zijn momenten dat de kerk ineens keihard is, terwijl je zelf denkt: ‘Waarom zijn we er nou niet met meer mededogen?’ Het is niet dat ik dan roep van: ‘God, waar bent U nou?’ of zo. Dan denk ik meer: ‘Het is mensenwerk.’ En ik denk dan: ‘God is groter, maar waarom kun jij dat niet vertalen?’”

Tot besluit

Er is dus een veelheid van bronnen: liederen en zingen, personen, religieuze gemeenschappen, stilte, liturgie, pastoraal werk. Ook ervaringen van Gods aanwezigheid zijn nogal eens een spirituele bron. Sommige spirituele bronnen worden maar incidenteel genoemd. Voor een respondente is Gods naam zoals Hij die aan Mozes onthult een belangrijke spirituele bron: “Ik ben die er zal zijn. God die er altijd voor ons mensen wil zijn.” Een pastorale beroepskracht geeft aan dat voor haar de natuur een belangrijke bron is, een ander noemt de rozenkrans. Een enkeling vindt ‘spirituele bronnen’ een moeilijk onderwerp. Iemand spreekt liever over “mijn geloof” en vertaalt spirituele bronnen als “hoe houd ik dat geloof levend”. Een ander zegt: “Daar heb ik nog niet zo veel over nagedacht.” Het gebeurt ook dat respondenten allerlei dingen opnoemen – dagelijkse eucharistie, rozenkrans, aanbidding, biecht – zonder onder woorden te brengen wat dat persoonlijk inspirerend maakt.

3 Roeping

Een derde belangrijk onderwerp is hoe jonge pastorale beroepskrachten in hun werk staan. We vroegen hun of ze dat als een roeping ervaren of eerder als een beroep. Het plaatje is niet eenduidig. Sommigen hebben de neiging het woord roeping volmondig te beamen, terwijl anderen allerlei nuances maken.

Geen beroep

Voor één van de respondenten is het een uitgemaakte zaak: “Het is een roeping. Het is een leven. Het is geen beroep.” Roeping gaat dan over tijdsbesteding, geen negen tot vijf baan, en het duidt op iets van generositeit en beschikbaarheid. Een andere priester reageert vanuit dezelfde overtuiging, en zegt:

“Ik zie het echt als een roeping. Als mensen zeggen: ‘Goh, dat werk dat jij doet dat is ook mooi gemakkelijk: een beetje van hier naar daar rijden en achter je bureau zitten’, dan zeg ik altijd: ‘het is geen normale job.’ Werk is als ik aan mijn vader denk, die ’s ochtends naar zijn werk gaat, naar de fabriek, of wat dan ook, en na vijf uur weer thuiskomt, en dan zijn werk laat voor wat het is.”

Een pastoraal werker merkt op:

“Je maakt veel overuren. Je doet meer dan waarvoor je betaald krijgt. Financieel gezien krijg je niet zoveel betaald. Dus als het een beroep was, zou ik zeggen: nou, dan kan ik beter iets anders gaan doen. Maar ik zie het echt als een roeping. Ik zie het als iets waarmee ik een bijdrage kan leveren aan de kerk, aan de parochies, clichématig gesproken: aan het werk van God de Vader.”

Dat laatste antwoord maakt duidelijk dat roeping niet alleen gaat over beschikbaarheid, maar ook een meer religieuze kant heeft. Het heeft met God te maken. Het gaat over de ervaring van “een soort van opdracht” die je krijgt. Maar als met de kolenboer die zwart is: roeping en pastoraat zijn niet hetzelfde. Sommigen brengen naar voren dat er ook andere roepingen zijn met een religieuze lading. Bijvoorbeeld, een pastorale beroepskracht die bovendien moeder is, beleeft ook dat als haar roeping:

“Toen wij erover nadachten om kinderen te krijgen, heb ik dat wel een paar keer sterk gevoeld dat God dat zei: ‘Maar je moet moeder worden’, of: ‘Je gaat moeder worden’, of zoiets. Nou ja, het is meer een gevoel dan dat je echt zo die teksten hoort of zo. Maar ik denk dus dat moederschap ook wel een soort opdracht of een roeping is.”

Liever een ander woord

Juist omdat het een religieuze en spirituele kwestie is, heeft een van de respondenten het niet zo op het woord roeping. Ze legt uit dat God niet roept, laat staan schreeuwt, maar dat Hij door een “stille zekerheid” laat merken wat de goede weg is:

“Roeping is niet een woord wat ik zou kiezen voor wat ik voel. Een roepingsweg is een zoektocht naar de stille zekerheid. Ik ervaar dit zeker als mijn roeping, alleen ik vind roeping geen goed woord. Want roeping klinkt alsof er geroepen wordt, alsof het zo overduidelijk geschreeuw is, terwijl ik juist God moet zoeken, juist in die stille zekerheid. Een ander woord is daar denk ik niet voor. Ik kan me erop toeleggen om dichtbij God te komen en als ik dan voel en ervaar dat ik dichtbij God ben, als dat samenkomt diep in mij, dan hoef ik eigenlijk helemaal niets uit te leggen. Het is er gewoon en ik kan geen andere keuze maken dan dat. Dat is die stille zekerheid. Zeker als ik er dan ook nog innerlijke rust bij ervaar, als ik me nog steeds gedragen voel, wat er ook gebeurt, als het me nog steeds energie geeft, hoe veel ik ook werk, dan is het goed, denk ik. Het kan niet anders dan stille zekerheid zijn.”

Een aantal mensen verbreedt het begrip roeping graag. “Kijk, mijn zus is verpleegkundige. Volgens mij is dat voor haar ook een roeping”, zegt een respondente, die bovendien aangeeft dat je je ook als moeder of vader tot bepaalde dingen geroepen voelt. Dat laatste hoorden we al eerder. Ook binnen het pastorale werk kan de categorie roeping trouwens verbreed worden. Een priester vult aan dat een roeping ook met de samenleving te maken heeft:

“Als priester ga ik naar dingen die belangrijk zijn voor de stad. Niet om nou heel direct heel priesterlijke dingen te gaan doen, maar omdat ik wel geloof dat ik, op de een of andere manier, ook een roeping heb buiten de kerk.”

Volgens anderen helpt het woord precies daarbij niet. Een geïnterviewde vermijdt het woord, om het gevoel dat het woord past bij autoritair gedrag en doet denken “aan priesters die daar op hun troon zitten ... en geen tegenspraak dulden”. Voor sommige pastorale werkers doet het woord roeping denken aan het klooster, aan priesters:

“Het is er gewoon

en ik kan geen andere keuze maken dan dat.”

“Ik vind roeping altijd een groot woord. Roeping in de zin van in het klooster gaan leven, of priester worden. Dat zal hem niet worden. Voor mij horen die woorden daarbij. En tegelijkertijd voel ik ook: ja, ik mag deze weg gaan.”

Volgens een andere respondente slaat het woord te weinig op pastoraal werkers. “Mag ik als vrouw wel dit werk doen?”, vraagt zij zich af. Voor een ander slaat roeping weliswaar ook op pastoraal werkers, maar helpt dat niet voldoende. Ze vreest een onderscheid tussen leken en professionele krachten en zou liever zien dat iedereen zich geroepen voelt. Daarom pleit ze voor gelijkwaardigheid en gezamenlijke inzet voor het koninkrijk:

“Mijn roeping is gewoon het christen zijn en het gedoopt zijn, samen met iedereen. Er is een cultuur gegroeid in de kerk waarin onderscheid gemaakt wordt tussen de gewone gelovigen en de priesters of de pastores, maar dat vind ik een beetje een vals onderscheid. We zijn echt allemaal gelovigen met elkaar. Wij samen zijn verantwoordelijk om dat te onderhouden, te beleven, te delen. Om te bidden, om te werken, om het geloof aan elkaar door te geven.”

4 Werken in de kerk

Geleidelijk verschuift het accent van de innerlijke werkelijkheid van de jonge pastorale beroeps-krachten naar hun werkzaamheid in de kerk. We keken naar de biografie van de vrouwen en mannen met wie we spraken, beschreven hun spirituele bronnen, en onderzochten het woord roeping. Het werk kwam al naar voren als één van de spirituele bronnen, en er bleek een vruchtbaar-spannende verhouding tussen roeping en werk. De geheel eigen context waarbinnen de respondenten hun werk verrichten, de kerk, in het bijzonder de parochie, kleurt veel van hun concrete werkzaamheden en de beleving daarvan.

Allereerst willen we het thema werk rustig onder de loep nemen. Wat zijn de belangrijkste werkzaamheden die onze respondenten ondernemen en hoe verhouden daad en droom zich hier? Voor wie zetten ze zich in? Hoe verhouden werk en privé zich? En is het werk vooral bron van vreugde of toch ook erg moeilijk?

Eerstgenoemde werkzaamheden

Liturgie speelt een grote rol in het werk van de pastorale beroepskrachten. Die indruk ontstaat althans als je erop let welke werkzaamheden zij het eerste noemen als ze over hun werk vertellen. Dan valt meteen op dat de helft van de geïnterviewden – zes priesters en twee pastoraal werkers – als eerste de toediening van en voorbereiding op de sacramenten noemen. Concreet gaat het om drie priesters die het vieren van de eucharistie als eerste noemen; een pastoraal werkster noemt de vieringen als haar eerste bezigheid.

Als het gaat over de sacramenten, noemen de geïnterviewden driemaal de eucharistieviering, tweemaal de doop en het vormsel en eenmaal de eerste communie en de ziekenzalving. Het is opmerkelijk dat het sacrament van het huwelijk door niemand als eerste wordt genoemd. Als men verder vertelt over het werk, wordt de huwelijksvoorbereiding overigens wel een enkele keer genoemd, als instrument om (jonge) mensen te ontmoeten. Werkzaamheden in het kader van de liturgie nemen veel tijd in beslag en bepalen daarmee voor een belangrijk deel de agenda van de pastorale beroepskracht.

Niet voor iedereen zijn de sacramenten de eerstgenoemde. Een ander onderdeel van het werk dat door de pastorale beroepskrachten als eerste genoemd wordt, is het werken

met jongeren. Voor zes van hen vormt dit een belangrijke bezigheid. Drie pastoraal werkers noemen het werken met jongeren zelfs als de hoofdinvoering van hun werk. Naast deze onderwerpen worden ook familiepastoraat, organisatorische elementen (werkgroepen, vergaderingen) en de volwassencatechese genoemd. Eén priester noemt zijn werkzaamheden op de universiteit als eerste werkzaamheid, wat logisch is omdat hij daar een grote opdracht heeft.

Caleidoscopisch beeld

De eerstgenoemde werkzaamheden zijn natuurlijk niet de enige werkzaamheden. Waarin steken jonge werkers in de kerk over het algemeen hun tijd? Dat blijkt een veelheid aan werkzaamheden. Wanneer de geïnterviewden over hun werk vertellen, ontstaat een breed, caleidoscopisch beeld.

In alle breedte is het opvallend dat de focus ligt op het werken met jongeren. Acht geïnterviewden noemen het werken met jongeren specifiek en twee geïnterviewden zouden er graag meer mee willen doen.

“Ik heb niet zoveel gelegenheid om met jonge mensen over God te praten, behalve bij het doopgesprek met jonge ouders. Ik denk dat die momenten voor mij de belangrijkste momenten zijn om met jonge mensen over God en zijn volk te spreken.”

Een ander aspect van het pastorale werk dat veel aandacht krijgt bij jonge beroepskrachten is de catechese. Dit onderwerp wordt door zeven mensen benoemd, waarvan er drie priester en vier pastoraal werk(st)er zijn.

Het lukt hen niet altijd om te doen wat ze graag willen of belangrijk vinden. Drie priesters en een pastoraal werker, geven aan dat zij drukte ervaren als belemmering voor het doen van dingen, die ze eigenlijk wel graag zouden willen doen. Ze noemen daarbij dat ze graag meer aandacht zouden willen besteden aan huisbezoek, aan het contact leggen met “zoekers” en aan jonge gezinnen. “Ik moet heel veel bureauwerk doen, meer dan me lief is. Soms is een doopboekje wel zes keer heen en weer gemaaid!” beschrijft een priester.

In alle breedte is het opvallend dat
de focus ligt op het werken
met jongeren

Voor wie?

Nu we gezien hebben waar de geïnterviewden zich zoal mee bezig houden, rijst als vanzelf ook de vraag: Op wie richten ze zich in hun werk? Voor wie willen zij eigenlijk pastor zijn? En wie willen ze bereiken? Kortom: wie is hun doelgroep?

In het licht van de genoemde focus op het werken met en voor jongeren is het niet verrassend, dat elf van de ondervraagden de jongeren noemen als een belangrijke doelgroep. Vier van hen noemen hen zelfs hun belangrijkste doelgroep. De respondenten staan qua leeftijd vaak nog dicht bij de jongeren en kunnen of willen dan ook graag de brug naar de jongeren slaan.

“Ik probeer mij vooral te richten op de jeugd en jongeren, die ik een bijzonder warm hart toedraag. Dat doe ik op mijn eigen wijze. Dat vind ik belangrijk. Kijk, ik ben een jonge man van 33. Juist dat maakt de generatiekloof wat kleiner, waardoor het mij in staat stelt om aan te sluiten op hun manier van doen en te praten in hun taal.”

De geïnterviewden blijken het moeilijk te vinden om hun doelgroep te begrenzen, of ze willen dat bewust niet. Zo benoemen acht mensen, van wie vier priesters, “iedereen” als hun doelgroep. Zij willen voor elk mens pastor zijn. Het maakt dan niet uit of die ander nu christen is, atheïst, zoekend of andersgelovig, of hij nu kerkelijk, randkerkelijk of buitenkerkelijk is, parochiaan of toevallige passant. Sommige geïnterviewden spitsen dit toe op territoriaal niveau: iedereen in de stad, iedereen in de parochie. Voor anderen is de doelgroep bijna onbegrensd:

“Ik kan heel goed een gesprek beginnen in de trein, op het station, in de winkel, op straat of bij m’n kapper zelfs. Ik ga naar mensen toe en ik vraag altijd: ‘Hoe is het?’ Zo ontstaat er altijd een gesprek. En dan komt er een moment waarop ik moet zeggen: ‘Ik ben pastor’, en dan begint er vanzelf een gesprek over het geloof.”

Voor vijf geïnterviewden zijn randkerkelijken, oftewel de mensen die net binnen of net buiten de kerk staan, een specifieke doelgroep waar ze zich op willen richten. Ze willen deze mensen graag opzoeken of tegenkomen op straat, maar ze ontmoeten hen ook vaak in de kerk, bijvoorbeeld rondom uitvaarten. Verder worden nog specifiek de noodlijdenden (mensen die psychische, sociale of financiële problemen hebben) en (zieke) ouderen genoemd als doelgroepen waar de pastor zich op wil richten.

Werk en privé

Regelmatig hebben pastorale beroepskrachten last van (werk)drukke. Ze ervaren die als een belemmering voor de kwaliteit van het pastorale werk en voor de kwaliteit van

hun privéleven. Werkzaam zijn in het pastoraat en het privéleven blijken soms op gespannen voet te staan met elkaar. Van de acht geïnterviewde priesters zeggen er zes dat ze in principe ‘twentyfour/seven’ priester zijn, al proberen ook zij hun grenzen te bewaken. “Vierentwintig uur per dag, zeven dagen in de week. Liefst niet op mijn vrije dag, zoals vandaag, maar goed, ook daar moet ik soms schipperen”, vertelt een priester. Een ander zegt: “Ik probeer me in ieder geval zelf wel bewust te zijn als ik boodschappen doe, of als ik hier op het kerkplein sta, of waar dan ook: ik ben altijd en overal priester.”

Een pastoraal werkster deelt die mening en vindt dat ze altijd beschikbaar moet zijn. Ze ervaart dit overigens niet als prettig: “Ik merkte de laatste tijd dat ik zelf een dremmel voelde om naar de kerk te gaan. Je bent altijd pastor hier, dus zo word ik ook gezien.” Een andere pastoraal werkster heeft daar geen last van: “Maar, ik ben niet altijd pastoraal werkster. Als ik naar de supermarkt ga dan ben ik dat niet. In principe zitten daar grenzen aan.”

Een vijftal mannen en vrouwen ervaart hun werk soms daadwerkelijk als belemmering voor hun privéleven. Sommigen ervaren dat hun eigen spiritualiteit in de knel komt, bijvoorbeeld wanneer hij of zij moet voorgaan. Dan ligt de nadruk op het voorgaan van de viering en kom je niet toe aan het voeden van de eigen spiritualiteit. Bij anderen komt soms door de pastorale werkzaamheden het gezinsleven in de knel. “Je bent met mij getrouwd, niet met de kerk”, citeert een pastoraal werkster haar man. Iemand anders belijdt: “Iedere keer als ik ‘s avonds weg moet van mijn kinderen of met Kerst weer in de knoei zit omdat ik van alles moet, dan vind ik het ook wel eens lastig.” Drie priesters en vier pastoraal werkers benoemen specifiek de begrenzing in uren van het werk. Zij worstelen met de vraag hoe ze dit moeten bewaken en hoe dit zich verhoudt tot pastorale beschikbaarheid. Dit lukt bij sommigen beter dan bij anderen.

Inspiratie en obstakels

Hebben de jonge professionals het naar hun zin in hun werk? Welke aspecten van hun werk leveren hun vreugde op? En wanneer ervaren zij moeilijkheden in het werk? Ten eerste moeten we hernemen wat we al eerder aanstipten: de jonge pastorale beroepskrachten vinden inspiratie in hun werk.

Zeven van de geïnterviewden noemen de liturgie als inspiratiebron voor het werk. Drie van hen, allen priester, noemen meer specifiek de eucharistie als bron van waaruit zij zich in hun werk laten voeden. Het gebed wordt door acht vrouwen en mannen en als belangrijke bron van inspiratie voor het werk genoemd. Hierbij moet worden opgemerkt dat drie van hen dit stilte of verstilling noemen.

Wij hebben dat ook geïnterpreteerd als gebed. Drie priesters en een pastoraal werker noemen de ontmoeting met (gebroken) mensen als inspiratiebron in het werk. Een priester noemt specifiek zijn diakenwijding als bron:

“Ik vind het belangrijk dat ik als priester ook altijd diaken blijf. Wijding als diaken is net als een grondverf. Dat blijft. Dat gaat niet weg. Het is niet: ik was diaken, nu ben ik priester. Nee, ook als priester blijf je altijd diaken. Want je bent altijd dienaar, Christus’ dienaar. Ik mis dat soms bij andere priesters.”

Het werk is niet alleen inspirerend. Er zijn ook moeilijkheden. Zo worden parochiefusies en de management- en organisatorische taken als lastig benoemd. Een voorbeeld van het laatste:

“Ik hoor soms ook weleens van priesters en ook pastoraal werkers, dat er tegenwoordig zoveel tweedelijns managementvaardigheden gevraagd worden. Ik zeg wel eens gekscherend dat ik blij ben dat ik nog geen pastoor ben. Nu kan ik me nog even iets meer op het pastoraat richten. Maar ja, dat is misschien ook wel de huidige situatie van de kerk in Nederland. We zitten gewoon in een hele rare situatie, want we zijn bezig met fuseren en je hebt het niet in je genen om te zeggen: we zijn een groeiende kerk.”

Pastorale beroepskrachten worstelen soms ook met het kerkelijk klimaat en met bepaalde ‘harde’ uitspraken van vertegenwoordigers van de kerk, waar zij op aangesproken worden. Een pastoraal werker maakt zich zorgen over de toekomst van haar beroep in de kerk: “Dat heeft misschien ook te maken met het kerkelijk klimaat, dat je denkt: hoe lang nog, of zo. Misschien heb ik dan nog wel een andere roeping. Dat hoop ik eigenlijk.”

Het werk is niet alleen inspirerend.

Er zijn ook moeilijkheden.

Zo worden parochiefusies en de management- en organisatorische taken als lastig benoemd.

Een pastoraal werkster benoemt expliciet de spanningen tussen haar en haar collega's die een gewijd ambt bekleeden. Ze ervaart zich in die werkrelatie miskend. De krimp van de kerk wordt opvallend genoeg door slechts drie pastorale beroepskrachten als een moeilijkheid aangeduid. Mogen we hieruit concluderen dat voor jonge beroepskrachten de toekomst geen grote bron van zorg is? Het geeft in ieder geval te denken. Een priester heeft het soms moeilijk met het verschil in verwachtingen op het gebied van geloof tussen hemzelf en zijn parochianen: “Voor mij komt geloof op de eerste plaats, voor gelovigen op de tweede of derde plaats: eerst de (dorps)gemeenschap, dan het gezin en dan pas God.”

Eén pastoraal werker noemt haar vrouw-zijn als mogelijke belemmering in haar werkopvatting:

“Ik heb me wel afgevraagd: Mag ik als vrouw het werk doen wat ik doe? Uiteindelijk denk ik: Dat mag ik wel! Maar ik heb er zeker over getwijfeld.”

5 Kerk

Ten slotte, hoe staat het met wat vanzelfsprekend de context van het pastorale werk is: de kerk? Hoe zien onze respondenten de kerk? Wat beleven ze aan de kerk? Wat schuurt? In het dagelijkse gebruik en ook in de interviews, wordt het begrip ‘kerk’ ruim ingevuld. Gebouw, hiërarchie, mensen, het geloof, vieringen – alles lijkt erin te passen, en zo wordt ‘kerk’ een containerbegrip. Voorafgaand aan de interviews is ‘kerk’ niet gedefinieerd, zo was eenieder vrij in het beschrijven van de eigen positie ten aanzien van de kerk. In onze gesprekken werd kerk meestal, half-bewust, begrepen als het instituut, met degenen die werkzaam zijn in dat instituut en de formele context die hiermee gemoeid is (denk hierbij aan aspecten als werkgeverschap, collega’s, afspraken). Daar werd van alles van gevonden en daarbij werd van alles beleefd. We lopen verschillende aspecten na.

Verschillende wegen

Eerder zagen we al dat geloven een persoonlijke keuze is. We zagen ook dat ‘roeping’ voor velen een belangrijk woord is, waarbij sommigen dat pas aangeven nadat ze bepaalde, al te klassieke betekenissen wat gerelativeerd hebben. De wegen naar het werkelijk werken in de kerk verschillen van elkaar. Zo hebben vier pastorale werkers en twee priesters eerst een ander pad gevolgd. De meesten van hen waren aanvankelijk in de zorg werkzaam (zoals gehandicaptenzorg of psychiatrie), een enkeling in het onderwijs.

Wáár men gaat werken, lijkt voor een enkeling een vrije keuze geweest, waarbij er sprake is van een sollicitatie. Daar kwam soms ook wel enige sturing bij:

“Ik had gesolliciteerd bij het bisdom op een vacature voor een pastoraal werker met ervaring op het gebied van gemeenschapsopbouw. Maar die was er niet. Toen heeft het bisdom mij toch gebeld. Het werk was in zo’n uithoek, dat je ervoor moest verhuizen. Veel pastoraal werkers met ervaring hebben vaak een gezin of een man die werkt, dus die werken liever in de omgeving waar ze wonen. Het compromis was om een nieuweling in te zetten voor de vacature samen met een diaken die wel de ervaring had in gemeenschapsopbouw, en die er een dag in de week als ondersteuning was. Op die voorgestelde combinatie heb ik ja gezegd. Zo ben ik hier terecht gekomen.”

Een aantal keer is aangegeven dat het bisdom (of: de bisschop) bepalend is geweest voor de plaats waar men nu werkt en voor de periode waarin een functie wordt vervuld. Een priester zegt dat hij in zijn huidige parochie is geplaatst en dat hij er niet over nadenkt dat de bisschop hem wel eens ergens anders kan plaatsen. Deze priester laat het gebeuren en lijkt niet op zoek te zijn naar invloed op de plaats waar hij werkt. Zoals hierboven aangegeven werd een ander gevraagd te solliciteren op een vacature. De invulling van de functie bleek maar voor een jaar te zijn. Weer een ander hoorde dat een aanstelling voor vijf jaar zou zijn, maar er volgde na die tijd geen actie vanuit de werkgever. De betrokkene laat het maar zo, want ze heeft het naar haar zin. Is het lethargie? Is het berusting? Is het werkelijkheidszin?

De kerk als context

Een aantal thema's blijkt nauw met elkaar samen te hangen als het gaat om de kerk. Ze maken samen de context van het werken uit: de eigen plaats in de parochie, de parochie als gemeenschap en het engagement bij een spirituele beweging. De hiërarchische structuur die specifiek is aan het werken in de kerk bepaalt eveneens de context. Ze raken alle vier aan het hart van de werker in de kerk, een hart met twee kamers: enerzijds het eigen geloof en anderzijds het werken vanuit dat geloof. Zijn de kamers gescheiden? Is er een opening tussen? Wat is wens, wat is werkelijkheid?

a | Hiërarchie

De kerk kent van oudsher een hiërarchische structuur. Deze bepaalt wie waar in de organisatie staat en wie wat mag doen. Als je gaat werken in de kerk, is dit een onvermijdelijk gegeven. Bij de geïnterviewden roept dit verschillende reacties op.

Zes respondenten noemen de hiërarchie niet (onder wie één priester). Is deze zo vanzelfsprekend dat die over het hoofd wordt gezien? Twee priesters nemen de aanduiding "kapelaan" in de mond en iemand zegt met nadruk (en

enige opluchting) dat hij geen pastoor is. Deze uitspraken waarin functie-aanduidingen genoemd worden, mogen als aanwijzing worden opgevat dat zij denken in hiërarchische structuren. Twee priesters zeggen dat ze geloven in een hiërarchie die 'bottom up' wordt ingevuld (en dus niet 'top down').

"Wij zijn alleen maar met gelijken, want de priester is niet boven de anderen. Zoals het Tweede Vaticaanse Concilie zei: De piramide is omgedraaid. Niet de paus en de geestelijken zitten boven, maar het is tegenovergesteld. Onze priester zei dat onze roeping ten dienste van de mensen is."

Een priester vertelt dat zijn diakenwijding net zo belangrijk is als zijn priesterwijding. Het lijkt erop dat hij vindt dat dit een stap is die onmisbaar is en juist daarom zo belangrijk is (zie pagina 25).

Eén van hen zegt te merken dat de hiërarchie wel gevoeld wordt door anderen, maar niet door hem. Hij ziet wel dat de hiërarchie er is, maar wil zichzelf uitdrukkelijk dienstbaar aan parochianen opstellen. Twee anderen noemen gehoorzaamheid als kenmerkend voor hun positie (aan de bisschop, aan een overste). Een pastoraal werkster geeft aan dat het uitmaakt of je een ambtsdrager of een leek bent. Zij ervaart dit verschil als lastig:

“Ik snap dat je elkaar niet hebt uitgezocht en dat je daar zo goed mogelijk mee om moet gaan. Maar het hele verschil tussen gewijd en niet gewijd heb ik ervaren als heel lastig. Aan de ene kant – het pastoraal team moet een gezicht hebben: jij bent het pastoraal team. Aan de andere kant moet de pastoor, omdat hij gewijd is en gehoorzaamheid heeft beloofd aan de bisschop, het beleid uitvoeren. De touwtjes zijn in de afgelopen tien, vijftien jaar strakker aangetrokken: Hoe moet je omgaan met je gebouw? Wat mag er wel of niet binnen de liturgie? Hoe moeten de taken worden verdeeld in een team? De pastoor heeft automatisch liturgie, of het hem nu ligt of niet. Dat geeft veel spanning”.

Een ander benoemt de spanning als volgt: “In de traditie van de kerk, daar voel ik mij thuis. Tegelijkertijd vind ik soms de traditie ook lastig. Het is stoeien: welke rol mag ik daarin als pastoraal werkster vervullen?”

De priester die het beeld van de kerk als moeder aanhaalt, getuigt door het gebruik van dit beeld ook van hiërarchisch denken, maar hij heeft er een eigen invulling bij:

“Wij horen bij een wereldkerk. We moeten wel wat kritisch zijn. We moeten ook met een kritische blik naar de kerk kijken en goed luisteren wat de kerk zegt, want de kerk is net als een moeder voor iedereen.”

Een pastoraal werkende voelt dat anderen hiërarchisch denken, maar heeft zelf een grondhouding die haar zegt dat ze juist niet boven de mensen staat, maar dat zij één van de gelovigen is en vanuit die positie wil werken:

“Er is een cultuur gegroeid in de kerk, misschien in het westen of in ieder geval in Nederland. Dat er een onderscheid gemaakt wordt tussen de gewone gelovigen en de priesters of de pastores, maar dat vind ik een beetje een vals onderscheid. We zijn echt allemaal gelovigen met elkaar, we zijn verantwoordelijk om dat te onderhouden, te beleven, te delen. Om te bidden, om te werken, om het geloof aan elkaar door te geven. En de pastores zijn daar ondersteunend of dienstbaar in, maar wij moeten niet alles doen voor de mensen of zo. Iedereen heeft die roeping en ik vind het, ja het is niet dat wij alles op moeten knappen voor iedereen of zo hé. Dat is bijvoorbeeld een collega ergens in een parochie die werd aangesteld voor jongerenwerk en dan gaan mensen achterover leunen en zeggen nou mooi, die gaat de jongeren weer naar de kerk brengen. Ja, zo werkt het niet mensen. We zijn samen toch christen. Dus meer de gelijkwaardigheid wil ik benadrukken, waarmee wij samen zijn en dan komt pas een onderscheid in functies maar mijn functie is ook niet belangrijker dan een bestuursfunctie of een kostersfunctie. Ja, ik ben misschien meer op de voorgrond en meer in misschien inhoudelijk bezig als je het zo noemt. Maar we hebben elkaar allemaal nodig en om zo de pastores op een voetstuk te plaatsen, ook dat wij moeten een soort voorbeeld christenen zijn en de anderen hoeven dat niet. Dat vind ik onterecht van ja ...”

Op basis van de antwoorden lijkt de hiërarchie voor de priesters een systeem te zijn waarin zij als vanzelfsprekend een bepaalde positie innemen, terwijl het voor de pastoraal werkenden iets is waartoe zij zich moeten verhouden. De eigen plek is voor henzelf niet vanzelfsprekend, maar ook niet voor hun collega's en ook niet voor alle parochianen.

“In de traditie van de kerk, daar voel ik mij thuis. Tegelijkertijd vind ik soms de traditie ook lastig. Het is stoeien:

welke rol mag ik daarin
als pastoraal werkster
vervullen?”

b | Eigen plaats

Zoals hierboven al bleek, wordt de eigen plaats in de kerk niet altijd als vanzelfsprekend gevoeld. Ook de plaats in het team wordt door sommigen als lastig ervaren. Althans, dit geldt voor de geïnterviewde pastoraal werkers. Vreemd hoeven we dit niet te vinden, want – gechargeerd gezegd – priesters zijn er altijd geweest, pastorale werkers zijn er sinds vier decennia en lijken als fenomeen alweer op hun retour. Dat maakt de positie van de pastoraal werker minder stabiel dan die van de priester. Dit kan gevolgen hebben voor het vinden van inspiratie voor het werk in het werk.

“Het is moeilijk om te zeggen, maar ik voel me wat alleen en eenzaam in de parochie, ook al ben ik er graag en heb ik vaak zin in mijn werk. Maar mijn eigen spirituele plek is het hier niet.”

Er wordt spanning gevoeld tussen gewijde en ongewijde werkers, binnen het team en over de rol van pastoraal werkers in parochie en bisdom. Deze spanning strekt zich dus uit van het team (de directe collega's), de werkring (de parochie) tot de overkoepelende organisatie (het bisdom).

Voor priesters blijkt de eigen plaats en de inspiratie gemakkelijker te vinden binnen het werk dan voor pastoraal werkers. De relatie met de bisschop blijkt voor priesters betekenisvol te zijn en de sacramenten zijn belangrijke inspiratiebronnen.

c | Gemeenschap

Wordt de kerk als gemeenschap ervaren? De meesten antwoorden hier positief op, waarbij wel onderscheid wordt gemaakt naar collega's, vrijwilligers en parochianen. De priesters noemen vooral de ontmoetingen met andere priesters; zij voelen een band met de collegae in het bisdom. Een priester stelt zijn huis letterlijk open. Hij woont met collega's in één huis en ze bieden de mogelijkheid tot activiteiten in hun woning, waarbij ze waken dat ze ook een privégedeelte houden:

“Het is niet dat wij totaal alleen zijn. Wij stellen ons huis open voor mensen die het nodig hebben. Gewoon, om ze thuis te laten komen. Hier doen wij ook de voorbereiding op vormsel en eerste communie. Zo laten we de kinderen en de jongeren de huisspirit proeven. Ik heb vaak parochianen uitgenodigd om te eten. Vergaderen doen we ook hier. Eigenlijk is het niet ons huis. We wonen hier, maar het is van het bisdom, van de parochie. Wij hebben ons privéleven. De mensen komen niet in onze eigen kamers.”

Een ander geniet tegen zijn verwachting in van het alleen zijn na een dag vol ontmoetingen en gesprekken.

“Het was niet zo makkelijk om alleen te leren wonen: thuiskomen en niemand om je heen, alleen eten en daarna bidden. Eerder was ik gewend aan mensen om me heen. Inmiddels gaat het wel prima. Na het werk kom ik thuis en zeg ik: ‘Gelukkig ben ik nu even alleen. De hele dag heb ik mensen om me heen gehad. Het is nu tijd om alleen te zijn.’”

Van de pastorale werkers zeggen er vier dat ze de parochie als gemeenschap ervaren. Twee van hen voelen de kerk als familie. Iemand geeft aan dat de gemeenschap van haar iets vraagt of verwacht dat de pastoraal werkende vanwege de traditie niet kan geven:

“Nou ja aan de ene kant voel ik dat de parochianen graag willen dat je voorgaat, aan de andere kant zeggen degenen die over de traditie gaan: ‘Nee, dat gaat niet

gebeuren.’ Dus daar die balans zoeken, ja, dat heb ik lastig gevonden de afgelopen periode. En tegelijkertijd, als ik in de kerk ben, voel ik me er wel thuis.”

Desgevraagd geeft ze aan dat ze deze ervaring niet tot nauwelijks kan delen met haar priester-collega en ook niet met de bisschop. Wel ervaart ze steun van collega’s in het bisdom, met wie ze kan praten over haar werk en de spanningen die dat met zich mee kan brengen. De band met collega’s die (letterlijk) op enige afstand staan lijkt daarmee hechter dan de band met haar teamgenoten. Haar ervaring doet denken aan de band die ook priesters met elkaar over parochiegrenzen heen kunnen voelen.

De collegialiteit lijkt soms onder druk te staan door teamwisselingen:

“Kijk, ik werk hier nou zeven jaar. Ik ben al aan de derde pastoor toe en de teams veranderen ook om de haverklap. Ik heb nog één collega die er net zo lang zit als ik. De rest is allemaal veranderd. Contacten zijn vluchtig. En we zijn ook nog allemaal anders. We werken allemaal over een groot gebied. Er zijn een aantal collega’s die ik veel zie, anderen – we hebben een groot team – zie ik niet zo vaak. Bovendien raak je gemakkelijker in gesprek met de een dan met de ander. Maar we zouden daar, vind ik, eigenlijk meer ruimte voor mogen maken. Het zorgt ervoor dat je zelf als pastoraal werkende niet leegloopt en een betere focus houdt.”

d | Net gewoon werk

Uitgaan van pastoraal werk als beroep heeft naast nadelen ook voordelen. Zo maakt het duidelijk dat “iedereen moet werken om brood te verdienen”. Het gaat om concreet werk dat moet gebeuren: “de liturgieboekjes moeten wel af, die moeten wel gedrukt worden.” En net als in andere beroepen moet je competenties ontwikkelen.

Concluderend kunnen we voorzichtig stellen dat het werken in een parochie gelijkenis vertoont met het werken binnen onverschillig welke andere organisatie: Er moet iets geproduceerd worden, je hebt competenties nodig, je voorziet ermee in je levensonderhoud. Je kiest je collega’s niet zomaar zelf uit. Met de een kun je beter opschieten dan met de ander. Je vindt wellicht gelijkgestemden of gesprekspartners buiten je eigen team. Voeding haal je (ook) op andere plaatsen dan je werkplek. Wat eigen is aan het werk in de pastoraal is het hart met de twee kamers, kamers die elkaar nodig hebben om het werk te kunnen blijven doen met volle inzet.

Bredere context

De concrete context van werken staat in verbinding met wijdere verbanden die niet dagelijks worden gevoeld of gevoeld, maar zeker ook de kleur van het pastorale werk bepalen. We noemen hier de wereldkerk, het bisdom, de oecumene en de noden van de wereld.

a | Wereldkerk

De Rooms-katholieke kerk in Nederland is onderdeel van de multinational die de wereldkerk is. Drie pastoraal werkers refereren niet aan het wereld overspannende karakter van de kerk, vier noemen wel de wereldkerk. “Ik vind het heel mooi dat we een wereldkerk zijn. Dus, waar je ook ter wereld naar de katholieke kerk gaat, daar herken je de katholieke kerk.”

Het spreken over de wereldkerk gebeurt vaak in één adem met de *Wereldjongerendagen* of een verblijf in Taizé.

Alle priesters spreken over de wereld, vier van hen expliciet over de wereldkerk. Eén van hen verwoordt het bijna als een levenshouding:

“Ik voel me een priester van de wereldkerk en ik probeer altijd met mijn parochianen op deze manier te spreken. Wij horen bij een wereldkerk. Waarom zeg ik dat? Omdat de Nederlanders – tenminste dat is mijn ervaring – denken dat zij hun eigen manier van kerk-zijn uitvinden en beleven, maar zo is het niet. Wij leven als een deel van het volk van God.”

Buitenlandervaring blijken velen te hebben door werk of door een (kort) bezoek. De helft van de geïnterviewde pastoraal werkers en de helft van de priesters noemen de eigen deelname aan Wereldjongerendagen. Acht keer zijn (ook) studie of werkervaring in het buitenland genoemd. Opvallend detail: van de acht priesters zijn er drie in het buitenland geboren. Het overschrijden van landsgrenzen blijkt onvermijdelijk invloed te hebben op beleving en invulling van het werk.

b | Bisdom

Ook het woord ‘bisdom’ blijkt verschillende invullingen te krijgen. Soms wordt het territoriaal opgevat. Een andere keer gaat het over spanningen, organisatie en opleiding, al dan niet door het bisdom georganiseerd. Dan is er sprake van een functionele invulling van het thema.

“Je werkt toch redelijk gemakkelijk over die parochiegrenzen heen. We hebben bijvoorbeeld contact met de priesters van de naburige parochie, het pastoraal team daar met de priesters en diakens. Eens in de twee weken eten we met elkaar. Gewoon ook om die hele broederlijke band met elkaar te hebben. Er is hier in de omgeving een priesterkrans. Daar zijn we één keer in de twee weken. We komen gewoon bij elkaar voor gezelligheid en ontspanning. Vanuit het bisdom zijn er ook activiteiten van nascholing voor de jonge priesters, waarin we elkaar ontmoeten en ervaringen uitwisselen over de vreugdes en de moeilijkheden van het beginnende pastoraat.”

Drie pastoraal werkers en een priester spreken over jongerenwerk dat bisdombreed wordt georganiseerd en deelnemers trekt uit het hele bisdom (en dus over parochiegrenzen heen).

“Ik voel me wel een beetje met het bisdom verbonden, maar vooral met de collega’s die je af en toe ontmoet. Het gaat niet om het niveau van ideologie of cultuur, maar om een regelmatige ontmoeting waardoor je je verbonden voelt met collega’s in het bisdom.”

c | Oecumene

Oecumene vormt geen brandpunt van aandacht: de helft benoemt dit thema niet (van wie ook weer de helft van de priesters en de helft van de pastorale werkers).

“Er is één van onze vrijwilligers die heel af en toe een [oecumenische] gebedsdienst leidt. Kijk, voor een Rooms-katholiek is alles katholiek.”

Degenen die wel over oecumene spreken, vullen dit thema verschillend in.

“Met de plaatselijke, protestantse kerk zijn we heel actief in gesprek. Daar doen we ook veel samen mee. Met de plaatselijke omroep maken we een programma. Daar presenteert ik samen met een dominee. Dat is echt heel leuk.”

Vijf geïnterviewden (een priester, vier pastorale werkers) spreken over gezamenlijke vieringen, van wie de priester aangeeft dat de oecumenische samenwerking alleen door de pastorale werkers wordt behartigd, maar dat hij samenwerking wel “leuk” vindt.

“Bijvoorbeeld oecumene wordt heel veel gedaan door de pastoraal werkers van onze parochie. Vaak gaat het dan om vieringen, tentueringen of zo. Die zijn altijd op zondagochtend. Van mij wordt dan verwacht dat ik eucharistie vier en dat doe ik ook heel graag. Ik wil best een oecumenische viering doen, maar dan ’s middags of ’s avonds. Alleen ik zou heel graag oecumene willen doen buiten het kerkgebouw. Ik bedoel christen-zijn is niet

alleen maar dat ene uurtje ofzo op zondag. Dat is ook zo veel meer. Dat zou ik graag willen doen, maar vind ik wel lastig. Ik heb wel contact met de dominees hier en doe met twee van hen aan de Taizévieringen in de protestante kerk mee. Dat is wel heel leuk – om dat samen te doen.”

“Ik voel me wel een beetje met het bisdom verbonden, maar vooral met de collega’s die je af en toe ontmoet.”

Een pastorale werker geeft aan dat er in gezamenlijkheid met andere kerkgenootschappen vorming en toerusting wordt aangeboden, twee anderen hebben de intentie iets te gaan doen op dit vlak.

“Voor mij zijn dat (de belangrijkste gesprekspartners buiten de parochiële context) de protestantse kerk of de andere kerken vooral, waar we samen mee werken op het gebied van vorming en toerusting, zoals de Alphacursus die ik noemde. Op twee plaatsen hebben we die interkerkelijk aangeboden. Ik ben best vaak voorganger in oecumenische vieringen. Laatst met Pinksteren hadden we een viering met ik geloof zelfs acht kerken of meer. Ik vind dat echt geweldig, dat we samen kunnen beleven en bidden en zingen. We kunnen niet samen aan tafel gaan, want we zijn nog niet één als kerken. Maar er zijn zoveel dingen waarin we ons kunnen vinden en van elkaar kunnen leren. Ik heb ook veel geleerd van andere kerken. Toen ik voorganger was in een oecumenische kerstavondviering, heb ik die nacht heel even gedacht: ‘Misschien moet ik ook protestants worden.’”

d | Diaconie

Het is opvallend dat diaconie vrijwel geen thema is voor de jonge pastorale beroepskrachten. De noden van de wereld komen in hun werkzaamheden bijna niet terug. Dat is opvallend, omdat in de jaren '70 en '80 juist thema's als diaconie, kerk en samenleving, heelheid van de schepping bepalend waren voor veel pastorale beroepskrachten.

Toekomst van de kerk

Nadat we de breedte van het werk hebben bekeken, kijken we ten slotte naar de 'lengte': hoe kijken de jonge vrouwen en mannen aan tegen de toekomst van de kerk? Het lijkt erop dat de meeste pastorale beroepskrachten zich hier niet echt druk om maken.

"De echte moeilijkheden hebben te maken, denk ik, met het feit dat je gewoon in een situatie, een kerksituatie zit, waar de sfeer van het rijke roomse leven nog te merken is – maar daar zijn we toch echt wel uit. We zijn niet bang voor een toekomstkerk waarvan niemand de horizon gezien heeft."

Er is zorg om individuele gelovigen, om het afnemen van geloofskennis en de mogelijkheid tot gelovig zelfverstaan. Iemand mist zelf leeftijdgenoten. Er wordt daarentegen hoop en vertrouwen uitgesproken ondanks het besef van krimp. Drie respondenten spreken hierover hun bezorgdheid uit, de meerderheid ervaart dit als de hedendaagse realiteit.

"Ik word soms een beetje chagrijnig van dat gepraat: 'We gaan huilen, want er komt helemaal niemand meer en de kerk krimpt.' Je moet niet huilen. Je moet wat doen. Als er vier kinderen naar de kerk komen, ben ik blij. Als er vier kinderen niet naar de kerk komen maar wel zeggen dat ze nadenken over 'wat is er nog meer tussen hemel en aarde', dan ben ik ook al blij. We zitten nu op een keerpunt. Men staat open voor spiritualiteit en zet niet meteen de hakken in het zand. Je merkt aan de jongere generatie dat ze verwachten dat de kerk transparant is. Laat zien wat er gebeurt, open en zicht-

baar. Durf fouten toe te geven en sta open voor de stem van de gemeenschap. Meedenken en geïnformeerd worden over het hoe en waarom blijken ontzettend belangrijk. Niet alleen preken hoe het zit, maar ook waarom het zo is. De kerk mag ook kwetsbaar zijn in bepaalde opzichten."

"De kinderen van de mensen die in de kerk komen, zijn niet meer kerkelijk, zeker 80%. 20% gelooft een beetje wel, maar hechten geen geloof aan de kerk als instituut. Daar ligt ook de uitdaging: oude mensen helpen naar de dood te gaan en de kinderen helpen om te ervaren dat God wel bestaat. Toch? Er is toch een toekomst. Er is toch een hemel. Ik heb gezien dat de jonge generaties, dus ook de niet-katholieken, hier opener zijn naar de boodschap van Jezus."

"Laatst met Pinksteren hadden we een viering met ik geloof zelfs acht kerken of meer. Ik vind dat echt geweldig, dat we samen kunnen beleven en bidden en zingen."

Theologische reflecties

1 Een bont gezelschap

Onze gesprekken met jonge werkers in het pastoraat nuanceren de beeldvorming van sommige oudere collega's, die jongere priesters en pastoraal werkers als conservatief beschouwen. Overigens is dat soms wederzijds: jongeren zien oudere collega's en emeriti als vrijzinnig. Je hoort wel over een generatiekloof. Deze beeldvorming suggereert een uniformiteit die wij slechts af en toe aantreffen.

Er zijn inderdaad de nodige overeenkomsten tussen de jonge pastorale beroepskrachten. Zo komt bijvoorbeeld de meerderheid van hen uit een gelovig nest. Bovendien blijkt steeds weer dat het geloven en het werken in de kerk een persoonlijke keuze is. We hoorden bij meerderen over de worsteling tussen beroep en roeping. Liturgie en sacramenten bleken bij velen een belangrijke plaats te hebben in de werkzaamheden.

Maar bovenstaande gesprekken geven daarnaast vooral ook een heel divers beeld. De jongere pastorale beroepskrachten blijken een bont gezelschap. God wordt bijvoorbeeld gevonden in de natuur en in de stilte, in 'worship' en in klassieke Latijnse liturgie, in dienstbaarheid aan kwetsbaren en in de eucharistie. Een veelheid aan spirituele bewegingen wordt genoemd: van het *Neocatechumenaat* tot de *Chemin Neuf*, van het *Oratorium* tot de jezuïeten en van de zusters clarissen tot de gemeenschap van Taizé. Die

Wat betekent deze diversiteit?

Dient het de goede zaak,

of juist niet? En wat betekent het voor de

beleidsmakers in de kerk? Zouden ze
beter bezorgd en voorzichtig zijn, of
juist verheugd?

diversiteit bestaat niet alleen tussen de pastorale beroeps-
krachten, maar evengoed in henzelf. Zo ontmoetten we
een priester voor wie spiritualiteit én te maken heeft met
mensen, met name de kwetsbaren, én met sacrale,
Latijnse liturgie. Iemand zingt Oosterhuis én Taizé, een
ander Oosterhuis én opwekkingsmuziek.

Soms komt de scheidslijn precies overeen met het kerke-
lijk-hiërarchische verschil tussen pastoraal werkenden en
priesters. Pastoraal werkenden aarzelen in eerste instantie
vaak bij het woord roeping, priesters juist bij het woord
beroep. En voor priesters is de hiërarchische context van
de kerk een rustige vanzelfsprekendheid, terwijl pastoraal
werkenden soms worstelen met de vraag wat hun plaats in
dit bestel precies is, mag zijn, zou kunnen zijn. Op andere
momenten ligt de zaak genuanceerder, omdat er ook bin-
nen het 'priestergilde' diversiteit is, bijvoorbeeld in ver-
band met de eucharistie. Enkelen vieren dagelijks de
eucharistie, een ander slaat ook wel eens een dag over.
Hetzelfde geldt voor het getijdengebed: voor enkele pries-
ters is het brevier een vanzelfsprekend deel van het gees-
telijke leven, een ander laat het brevier gerust liggen om
verstillend te bidden.

Wat betekent deze diversiteit? Dient het de goede zaak,
of juist niet? En wat betekent het voor de beleidsmakers
in de kerk? Zouden ze beter bezorgd en voorzichtig zijn,
of juist verheugd? Daarover enkele gedachten.

De individualisering

Ten eerste lijkt ons de diversiteit een typische uitdrukking
van onze cultuur, die sterk geïndividualiseerd is. Op scho-
len wordt het als een pluspunt gezien als leerlingen hun
eigen overtuigingen hebben en die kunnen uitleggen. Mijn
overtuigingen. Mijn keuzes. Je stemt niet op een bepaalde
partij omdat je tot een bepaalde zuil hoort of omdat je
familie zo stemt. In de interviews zien we dat terug in de
keuzes voor bepaalde stromingen waarin de beroepskrach-
ten ieder hun eigen weg gaan.

Alvorens je daar iets van kunt vinden, is het goed om het
individualisme te kaderen als vrucht van een culturele ont-
wikkelingen van meerdere eeuwen. Het 'ik' speelt een
belangrijke rol in de geloofsvraag van Maarten Luther
(1483-1546) 'hoe vind ik een genadige God?', en evengoed
in de nadruk van Ignatius van Loyola (1491-1556) – en voor

Een pagina uit
Augustinus'
Belijdenissen
(Confessiones)

hem de *Moderne Devotie* – op de persoonlijke omgang van ‘schepper en schepsel’. De filosofisch-methodische zoektocht van René Descartes (1596-1650) naar boven twijfel verheven waarheid, ademt dezelfde geest. Het begin van een antwoord, het begin van zekerheid ligt bij hem immers niet in God of in de objectieve orde, maar in de mens zelf. Wat niet betwijfeld kan worden is dat ‘ik denk, dus ik ben’. Of denk aan de schilderkunst: in de Renaissance zijn schilders hun werken gaan ondertekenen: ‘ik’ heb dit geschilderd. Deze cultuur heeft overigens oude wortels. Augustinus’ Belijdenissen (*Confessiones*), die teruggaan tot de vierde eeuw, spelen een belangrijke rol in het ontstaan van een ik-bewustzijn in de Europese cultuur. In zijn magnum opus over de secularisatie heeft de katholieke cultuurfilosoof Charles Taylor dan ook volop aandacht voor precies dat boek.

De vruchten van deze ontwikkeling zijn zeer breed. Alomvattend in feite. Zonder dit individualisme bijvoorbeeld geen democratie en geen kritisch-wetenschappelijke onderzoek. Vanuit christelijk en spiritueel perspectief moeten we ons verheugen om de bevrijdende, zoete vruchten van ruimte voor zelfontplooiing, het belang van persoonlijke Gods- en geloofsbeleving en waardering voor authenticiteit. Vanuit datzelfde perspectief zijn er niettemin ook kanttekeningen te maken, bijvoorbeeld over de treurige vruchten van eenzaamheid, prestatiedruk, keuzestress en ontkerkelijking. Als ‘teken van de tijd’ is de individualisering dus niet louter bron van zorg en ook niet ongekwalificeerd een zegen.

Anderzijds is de mens ook deel van een gemeenschap. Filosofie en psychologie wijzen er terecht op dat een mens weinig heeft dat hij niet gekregen heeft van andere mensen. Baby’s die niet voldoende gekoesterd worden, hebben daar een leven lang last van. En hoewel Facebook en Instagram precies uitdrukkingen zijn van het individualisme in zoverre ‘ik’ toon wat ik denk en doe, vormen zich via deze social media ook gemeenschappen: mensen ‘liken’, elkaars berichten delen en in gesprek gaan.

De eenheid van de kerk?

Een tweede gedachte gaat over de vraag hoe we ons het beste verhouden tot deze geïndividualiseerde cultuur. In onze optiek kunnen we die het beste positief benaderden. Niet afwijzen, wel evangeliseren. De nadruk op het individu en de diversiteit die daar onmiddellijk uit volgt, zijn geen bedreiging. Ze zijn ‘gewoon’ het startpunt.

Dat uitgangspunt bevraagt het denken over de kerk. In dat denken ligt de nadruk meestal eerder op eenheid. Het document over de kerk van het Tweede Vaticaans concilie *Lumen Gentium* legt uit dat God de gelovigen niet individueel heiligt en redt ‘maar hen heeft willen maken tot een volk’ (no. 9). Dat is duidelijk een vooruitgang ten opzichte van eerdere visie op de kerk als instituut (de ‘societas’) of als ‘lichaam van Christus’, omdat het erkent dat het mensen zijn die de kerk vormen. Zij worden door God samengeroepen tot kerk. De slogan “Wij zijn de kerk” heeft diepe geloofswortels. Bovendien is er aandacht voor wat ‘katholieke eenheid’ genoemd wordt: de diversiteit van afzonderlijke ‘particuliere kerken’, contexten, en de diversiteit van functies die wederzijds verrijkend is en de éne kerk opbouwt (no. 12-13).

De nadruk is evenwel op éénheid blijven liggen. In de gedachten, en meer nog in de kerkelijke cultuur. De ‘hiërarchische communio’, zoals men na het concilie ging zeggen, heeft één leer en één leiderschap. Paus Franciscus’ kritiek op het Vaticaanse centralisme en de beperkte speelruimte van lokale bisschoppenconferenties zijn veelzeggend. Denken over pluraliteit en eenheid is een belangrijke uitdaging voor de ecclesiologie.

Voor al op het gebied van de ethiek is duidelijk geworden dat het erkennen en waarderen van het individu een belangrijke uitdaging is. De kerkelijke leer rondom het begin van het leven, huwelijk, seksualiteit en het levens-einde wordt door weinig gelovigen in z’n geheel nagevolgd. De meeste gelovigen maken hun eigen afweging.

Het leergezag is nauwelijks bereid dat te begroeten als persoonlijke invulling van het gelovige leven. Als de magisteriële moraaltheologie al verwijst naar het geweten, dan is dat meestal met de bezorgde toevoeging dat het geweten gevormd moet worden. Die vorming is in sommige optieken pas voltooid als iemand de kerkelijke leer volledig omarmt. De norm is dan niet Gods stem die klinkt in het persoonlijke heiligdom van de mens (*Gaudium et spes*, no. 16), maar de kerkelijke leer. Er zou meer geloof mogen zijn in de persoonlijke omgang van God met iedere mens. Tegelijkertijd geldt dan dezelfde uitdaging als in de ecclesiologie: kunnen we dan diversiteit en eenheid samen denken in het licht van het evangelie?

Denken over pluraliteit en eenheid is een belangrijke uitdaging voor de ecclesiologie

Cultuur

Diversiteit is dus een intellectuele uitdaging: hoe kunnen we diversiteit en eenheid samen denken. Maar misschien is het meer nog een spirituele uitdaging. De ander die echt anders is de ruimte gunnen. Dat kost moeite. Je schrikt. Je moet wennen. En daarna inschikken. Geven en nemen, is de uitdrukking. Waarbij wijze mensen zeggen: begin maar met geven. In die zin heeft het beleven van diversiteit iets arms, iets van lege handen. Van niet begrijpen en dat aanvaarden. Soms ook van leren, maar niet altijd; vaak is het

eerder uithouden. Die cultuur hebben we in de kerk soms, maar vaak niet. Niet tussen parochianen, niet tussen pastorale beroepskrachten, niet tussen priesters.

Toch zijn er aanknopingspunten. De monastieke traditie bijvoorbeeld benadrukt hoe on-monastiek het gezegde ‘gelijke monniken, gelijken kappen’ is. Het is precies het omgekeerde. Een abt scheert niet alle monniken over dezelfde kam, maar weet dat de een meer nodig heeft dan de ander, dat de een iets anders past dan de ander. Ook de spirituele waarden van loslaten en overgave kunnen een aanknopingspunt zijn voor het samen-denken en beleven van eenheid en diversiteit. Dat gaat niet alleen over het loslaten van geliefden die sterven of het loslaten van dromen die niet waar werden of niet konden worden. Dat is ook het loslaten van mijn overtuigingen, mijn gelijk en zelfs mijn overzicht. Sommige mensen zouden dat misschien verwarrend noemen vanwege het verlies van helderheid en overzicht. Je kunt het ook beleven vanuit het perspectief van loslaten en overgave. Wat er dan overblijft? God als de diepste grond van de dingen, die ieder mens op een eigen manier door het leven leidt en juist zó hen samenroept tot gemeenschap.

Leestips

- Augustinus, *Belijdenissen* (verschillende versies).
- C. Taylor, *Een seculiere tijd. Geloof en ongeloof in de wereld van nu* (Rotterdam: Lemniscaat, 2009).
- *A Catholic Modernity*. Charles Taylor's Marianist Award Lecture. With Re-sponses by etc., J. Heft (ed.) (Oxford: Oxford University Press, 1999).

2 Op zoek naar een spiritualiteit die heelt

We hebben tot nu toe ‘gewoon’ gekeken naar spiritualiteit. Maar wat is spiritualiteit voor iets? En welk licht werpt dat op wat onze mensen gezegd hebben? De definitie van Kick Bras is voor ons onderzoek bruikbaar: “Spiritualiteit is een levenspraxis, waarin een relatie tot God wordt onderhouden, die jou verandert” (Bouwman-Bras, blz. 13). Levenspraxis duidt daarbij op religieuze praktijken, maar dient ook betrokken te worden op een moreel verantwoorde omgang met de mensen, de wereld en jezelf. Waar die levenspraxis in geloof voltrokken wordt, wordt in die praxis een relatie tot de Eeuwige onderhouden. Gaandeweg zal dit je leven en je ziel veranderen, omvormen (vgl. Waaijman, blz. 452-478).

Levensrichting

Om de essentiële elementen van spiritualiteit te omschrijven, gebruiken Wissink-Zweerman ook een trits met enkele eigen accenten. Ze spreken van levensoriëntatie, levensinrichting en van levenselan (Wissink-Zweerman, blz. 9). Bij de levensoriëntatie gaat het erom te zien waar we zijn en wat onze levensrichting is, om wat we als zinvol ervaren en wat niet. Dat gaat dus om waarneming van wat er gebeurt in onze levens, in onze samenleving en de gelovige interpretatie daarvan. Het is dan ook ter zake dat in de interviews af en toe gevraagd wordt of er ook theologen of geestelijke schrijvers zijn die bronnen zijn van de vorm die de eigen spiritualiteit gekregen heeft. Bij de levensinrichting gaat het over wat bij Bras ‘levenspraxis’ genoemd wordt. Bij het levenselan gaat het om de bezieling, om wat ons leven ‘onder stroom zet’, wat we beleven en ervaren en wat ons hart daarbij sneller doet kloppen en onze handen en voeten in beweging zet. Voorbeelden hiervan in de interviews zijn de verhalen over de religieuze geschiedenis en ingrijpende ervaringen, die het leven van onze gesprekspartners op een ander spoor hebben gezet of het spoor bevestigden waarop men al ging. Deze categorie valt gedeeltelijk samen met wat bij Bras verandering heet en bij Waaijman omvorming, maar voert helderder de notie van de ervaring en beleving in.

Zowel bij Bras als bij Wissink-Zweerman wordt er sterk de nadruk op gelegd, dat men de drie momenten (respectievelijk levenspraxis, relatie tot het transcendente en omvorming enerzijds en levensoriëntatie, levensinrichting en levenselan anderzijds) niet van elkaar mag scheiden. Een relatie tot het transcendente zonder een levenspraxis

waardoor deze relatie onderhouden wordt, wordt tot slechts een metafysische stellingname. Zo kan ook een levenspraxis, waarbij volgens bepaalde regels geleefd wordt, maar het zoeken van sporen van God in het leven verwaarloosd wordt, tot ritualisme of moralisme verworpen, dat eerder angst voor de geheimen van het leven verzaakt dan aandacht voor deze geheimen. De categorie van het levenselan brengt de eigen persoon in het spel: heeft God ons leven geraakt en dat elan losgemaakt?

Bij het levenselan gaat het om de bezieling, om wat ons leven

‘onder stroom zet’, wat we beleven en ervaren en wat ons hart daarbij sneller doet kloppen en onze handen en voeten in beweging zet

Gemeenschap

Een eerste thema voor reflectie betreft de verhouding tussen het persoonlijk-individuele en de stijl van een gemeenschap. Het valt op hoeveel geïnterviewden op een of andere wijze lid zijn van of bevriend zijn met een gemeenschap. Genoemd worden de clarissen, norbertijnen, jezuïeten, Emmanuel, de Neocatechumenale weg, Focolare, Chemin Neuf.

Ongeveer 1000 jongeren van over de hele wereld ontmoeten elkaar elk jaar bij de Focolarebeweging om het feest van het ideaal van universele broederschap te vieren.

Al deze bewegingen bieden aan leden en vrienden een kader aan waarin oriënterende waarden, vormen van gebed, geloofscommunicatie en leefregels worden aangeboden die kunnen leiden tot bezieling. Waar die bezieling wordt geboren, komt bij het lid van de gemeenschap een persoonlijke toe-eigening van het geloof tot stand. Dat zien we bij enkele van de geïnterviewden gebeuren. Waar de gemeenschap naar deze persoonlijke toe-eigening streeft en er vertrouwen in heeft en waar die ook geboren (en niet gemaakt) wordt, kan het tot een vruchtbare wisselwerking komen van persoon en gemeenschap.

De dynamiek tussen het persoonlijk-individuele en de gemeenschap kan ook minder positief verlopen. Waar de angst regeert ten aanzien van de persoonlijke toe-eigening die heeft plaats gehad, kan het gebeuren dat een lid ofwel dankbaar en/of bedroefd de gemeenschap verlaat of dat de gegeven schat verdrongen wordt. Waar de persoonlijke toe-eigening niet plaats vindt, kan het gebeuren dat de gemeenschap dit doel uit het oog verliest. Dan kunnen het groepsklimaat en de regels en gewoontes van de groep het verlangen naar God vervangen. Idololatrie heet dat in onze geloofstraditie. Er zijn geen aanwijzingen, dat de genoem-

de gevaren in onze interviews werkelijkheid geworden zijn. We noemen deze mechanismen als aandachtspunten en criteria ten dienste van de geestelijke gezondheid zowel van de bewegingen als van de leden ervan.

Afwisseling in accenten

Bij de priesters zien we dat ze bij de bronnen vaak de dagelijkse eucharistie en het dagelijks gebeden getijdengebed noemen. Menigeen zal dit als een uiting van neo-conservatisme verstaan. Waarschijnlijk is het beter met deze interpretatie terughoudend te zijn. Er is tussen de verschillende essentiële onderdelen van spiritualiteit door de generaties heen vaak sprake van een afwisseling in accenten. In de tweede helft van de vorige eeuw kwam er een kritische reactie op de vaste vormen van de eeuwen daarvoor. Veel vaste vormen verdwenen. Dat maakte creativiteit los, maar waar de bronnen opdroogden, bleef door het ontbreken van vaste vormen soms alleen de complete biddeloosheid over. Het is dan ook geen wonder, dat mensen die nu gaan verlangen naar een leven van gebed op zoek gaan naar vormen waarin dit gebed gestalte kan krijgen en waar het leven door gevoed wordt, wanneer de eigen bronnen droog staan. Natuurlijk blijft de vraag naar het innerlijke gebed en de persoonlijke toe-eigening op de agenda, zoals uit het voorgaande hopelijk al duidelijk is geworden, maar dat betekent niet dat de vraag naar vaste vormen weer zou moeten verdwijnen.

Modern

Wanneer de moderniteit inhoudt, dat we allemaal beïnvloed zijn door het maatschappelijk proces van de individualisering, waardoor aan ieder persoon verantwoordelijkheid voor zijn of haar eigen leven wordt toegekend en waardoor elk mens gedwongen wordt steeds meer keuzes te maken op allerlei gebieden, dan zijn al onze geïnterviewden moderne mensen. Men sprokkelt zich een spirituele stijl bij elkaar. Daarbij komen combinaties voor die ronduit verrassend zijn. Zo is de meest diaconaal actieve van alle geïnterviewden tegelijk diep onder de indruk van de viering van de eucharistie met de gebedsrichting naar het oosten, de zogenoemde mis met de rug naar het volk. Wie dit benadert vanuit de tegenstelling tussen progressief en conservatief, zal het geheel wellicht onbegrijpelijk vinden. Wie ziet, hoe mensen ieder apart geconfronteerd worden met een massa mogelijkheden en daaruit een eigen pakket samenstellen, ook om geestelijk te overleven, zal zo'n combinatie wel verrassend vinden, maar niet als iets onbegrijpelijks ervaren.

Men sprokkelt zich een spirituele
stijl bij elkaar. Daarbij komen

combinaties voor die
ronduit verrassend zijn.

Leestips

- K. Bouwman en K. Bras, *Werken met spiritualiteit* (Baarn: Ten Have Baarn, 2001).
- K. Waaijman, *Spiritualiteit. Vormen, grondslagen, methoden* (Gent/Kampen: Carmelitana/Kok, 2000).
- J. Wissink en Th. Zweerman, *Ruimte van de Geest. Over ascese, spiritualiteit en geestelijk leiderschap* (Kampen: Kok, 1989).

3 Ambt en persoon

Eenheid gevraagd, onderscheid vereist

In onze interviews wordt de vraag naar de geloofs-betekenis van het eigen zijn en werken slechts benaderd via de vraag of men over het eigen ambt voornamelijk denkt in termen van roeping of van beroep. Daardoor is de aandacht voor een groot aantal aspecten van de ambts-theologie buiten beeld gebleven. Toch levert de vraag interessante gegevens op, die we hier verbinden met de brief van de Nederlandse bisschoppen: *Meewerken in het pastoraat* uit 1999.

“Stille zekerheid” als teken
van dat men op de weg
van de Heer is

Die brief heeft te maken met ambts-theologie oftewel de gelovige reflectie over de ambten in de kerk: wat hebben ambten vanuit ons geloof te betekenen en welke dienst hebben ambtsdragers te vervullen voor het voortbestaan, groeien, volwassen worden, eigen worden van het geloven, hopen en liefhebben? Omdat er in de kerk gewijde en ongewijde vormen van ambt bestaan, kan men theologisch nadenken over de verhouding tussen die verschillende vormen.

Werk als roeping

In de reacties op deze vraag naar het eigen ambt en werk als roeping en/of beroep vallen twee dingen op. Op de eerste plaats dat vrijwel alle pastoraal beroepskrachten hun werk als een roeping beleven. De enige uitzondering zijn diegenen onder de vrouwelijke pastoraal werkenden die het begrip roeping exclusief betrekken op een levenslang commitment en het dus slechts laten slaan op het gewijde ambt en op het religieuze leven. Daardoor lijken zij zich van de godsdienstige betekenis te laten beroven die ook een tijdelijke werkzaamheid in het pastoraat kan hebben. Profeten heten ook geroepen en het is niet bij alle profeten duidelijk, dat zij deze taak levenslang en voortdurend hebben vervuld. Met een charisma is ook de roeping gegeven om dit charisma ten dienste van de gemeenschap te realiseren. Bij degenen die roeping positief toepassen op hun eigen functie, komen mooie verhalen over roepingservaringen voor en treffende karakterisering van of iets als roeping onderscheiden kan worden. Een pastoraal werkster noemt bijvoorbeeld een “stille zeker-

heid” als teken van dat men op de weg van de Heer is. Een aantal priesters onderstreept dat het eigen werk geen beroep maar een roeping is, want – zo is het argument – je bent priester met hart en ziel, zodat ambt en persoon vrijwel samenvallen. Daarvan is juist dat ambt en persoon niet te scheiden zijn: wie symbool is voor een transcendente werkelijkheid en ook voor de gemeenschap van de gelovigen, moet met de eigen existentie in de werkelijkheid van het geloven, hopen en liefhebben staan en de waarden van de gemeenschap zo goed mogelijk in beeld brengen. Tegelijk moet er tussen persoon en ambt onderscheiden worden: als het ambt de persoon helemaal opslurpt, gaat dat ten koste van de getuigende waarde en als de persoon het ambt opslurpt evenzeer. In het eerste geval zien we namelijk een bureaucratische functionaris die door anderen niet als een authentieke getuige ervaren zal worden, in het tweede geval een narcistisch misbruik van het ambt. Het luistert hier allemaal nauw.

Aan de klok gebonden arbeid

Op de tweede plaats valt het op, dat men bij de afwijzing van pastorale arbeid als beroep vrijwel uitsluitend verwijst naar aan de klok gebonden arbeid, die dan bovendien nog beter beloond lijkt te worden. Men kan denken aan directie- of manager-functies. Maar vanouds werd de pastorale arbeid eerder vergeleken met die beroepen die ‘professies’ heten omdat men er een ambtseed voor aflegde, opdat men het ambt niet zou misbruiken. Te denken valt aan medici, notarissen, rechters en advocaten, therapeuten en dergelijke. Ook bij deze beroepen geldt dat het soort arbeid persoonlijk engagement oproept, dat tijdschrijven niet altijd eenvoudig is, dat het werk op betrouwbare wijze gebeurt en voor een groot gedeelte ook om discretie en geheimhouding vraagt. In deze beroepen dragen de beroepsuitoefenaars samen in principe zorg voor een kwalitatief hoge standaard van beroepsuitoefening en verplicht de beroepsuitoefenaar zich tot voortdurende bijscholing om professionele kwaliteit te kunnen leveren. Het zou jammer zijn, wanneer de categorie ‘roeping’ de categorie ‘beroep’ zou uitschakelen en daarmee ook de plicht tot blijvende scholing in de competenties die het pastorale ambt veronderstelt. Overigens valt op te merken, dat de reeds genoemde brief *Meewerken in het pastoraat*, de twee categorieën juist nauw op elkaar betreft. In die brief is het pastoraal werk een beroep dat religieuze roeping en een zending door de kerk veronderstelt.

Geven en ontvangen

Een ander thema dat van belang is in de ambtstheologie, is die van het geven en ontvangen. In de documenten van Vaticanum II is duidelijk, dat de kerk er sterk als leraar gezien wordt: zij verkondigt een boodschap van heil, die de wereld zelf niet verzinnen kan. In de laatste documenten van het concilie (in *Gaudium et Spes* en *Dei Verbum*) valt het accent er meer op dat de kerk leerling blijft zowel van de Schrift als ten opzichte van onze wereld. Wanneer we de interviews overzien, kunnen we noteren dat beide aspecten vertegenwoordigd zijn, maar dat er gemiddeld een

zwaarder accent ligt op wat we geven dan op wat we ontvangen. Verwant aan dit thema is of de pastor zichzelf vooral ziet als heilgevende *alter Christus* dan wel als mystagoog, die probeert de ervaring van het leven van een ander zo te doorlichten dat er contact ontstaat met de werkelijkheid van God, van Jezus Christus. Waar dat contact ontstaat, ervaart de mystagoog zich evenzeer als ontvanger van een genade als degene bij wie het genoemde contact ontstaat. De verwondering bij enkele priesters over wat sacramenten soms doen bij mensen kan erop duiden dat

het sacramentele ritueel ook mystagogisch gewerkt heeft en dat zij dit dankbaar en verwonderd ontvangen. Maar gemiddeld overweegt het accent dat de pastorale beroepskracht een grotere instantie vertegenwoordigt, waarbij deze instantie vaker benoemd wordt als de kerk dan als God of Zijn Christus. Dat wij die werkzaam zijn in het pastoraat in onze tijd ook iets van de bedelaar hebben die dorst heeft naar sporen van God ook bij de ander, komt minder prominent naar voren.

Als het ambt de persoon
helemaal opslurpt, gaat dat ten koste
van de getuigende waarde
en als de persoon het ambt opslurpt evenzeer

Leestips

- Nederlandse Bisschoppenconferentie, *Meewerken in het pastoraat. Beleidsnota bij de "Instructie over enige vragen betreffende de medewerking van leken gelovigen"*, online op:
www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2016/11/1999_8.-Meewerken-in-het-pastoraat-Beleidsnota-Bisschoppenconferentie-NL-bij-Instructie-vragen-betr.-medewerking-leken gelovigen-aan-dienstwerk-priesters.pdf

4 Een introverte kerk

Uit de interviews blijkt dat jonge pastorale beroeps-krachten een eerder introverte kerk vertegenwoordigen. Naar binnen gekeerd. Liturgie en sacramenten zijn heel belangrijk en ook op de daarmee verbonden dimensies van het pastoraat en de catechese. Daar beleven zij zélf veel aan en dat alles vormt een belangrijk deel van de werkzaamheden. Wat er gebeurt in de wereld buiten het kerkgebouw, wat mensen bezighoudt die niet tot de kudde kerkgangers behoren, daar is relatief weinig aandacht voor. De uitzonderingen bevestigen die regel. Een priester gaat bewust naar dingen van de stad, ook al is dat buiten zijn comfortzone, omdat hij voelt dat hij ook daar, buiten de kerk, een roeping heeft. Een ander heeft contact met de jeugd en jongeren op straat, op de voetbalclub en op de ‘social media’.

In het licht van de recente kerkgeschiedenis is dit een opmerkelijke ontwikkeling. In het midden van de twintigste eeuw werd juist de beweging naar buiten gemaakt. Een sterk voorbeeld is de bezorgdheid om en inzet voor de wereldvrede van Johannes XXIII; denk aan zijn rol in de bezwering van de Cubacrisis (1962) en de vredesencycliek *Pacem in Terris* (1963). Of het feit dat het eerste document van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) een ‘Message au monde’ was, een boodschap van sympathie, waarin de concilievaarders vrede en gerechtigheid identificeerden als belangrijke agendapunten voor het concilie. Zeer uitgesproken is het laatste document van het concilie, *Gaudium et Spes*, over de plaats van de kerk in de wereld. De fameuze openingszin drukt de diepe solidariteit uit van gelovigen met hun medemensen:

“De vreugde en de hoop, het leed en de angst van de hedendaagse mens, vooral van de armen en van wie maar lijdt, zijn ook de vreugde en de hoop, het leed en de angst van Christus’ leerlingen en er is niets echt menselijks, of het vindt weerklink in hun hart” (Gaudium et Spes, no. 1).

Zien wat er in de wereld gebeurt

Het beeld van ‘de ramen openzetten’ dat vaak voor het concilie gebruikt wordt, betekent onder andere: zien wat er in de wereld gebeurt en daarop betrokken zijn. Dit is ook de dragende gedachte van de priesterarbeiders, die overigens al voor het concilie aan het werk waren. Een geprivilegieerde uitdrukking van deze solidaire betrokkenheid is de bevrijdingstheologie. Toen Oscar Romero in 1980, net voor zijn dood, in Leuven een eredoctoraat ontving sprak hij over de ‘incarnatie’ van de kerk in de wereld.

Oscar Romero

In de concrete wereld. En dus, in zijn geval, in de wereld van de armen. Belangrijke ordes en congregaties herformuleerden hun zending. De Jezuïeten gingen bijvoorbeeld spreken over “the service of faith and the promotion of justice”, of korter: ‘a faith that does justice’. Het bleef niet alleen bij woorden van beleidsmakers. In de jaren ’70 en ’80 ontwikkelden de meeste parochies in ons

land allerlei activiteiten in het kader van MOV (Missie, Ontwikkeling, Vrede).

Een andere wind?

Inmiddels liggen de open ramen van Vaticanum II meer dan vijftig jaar achter ons en waait er een andere wind.

De jonge mensen die in de kerk werken hebben andere voorkeuren. Hoe moeten we dat interpreteren? Wat heeft dat te betekenen? Welk ‘teken van de tijd’ wordt ons hier gegeven, en hoe moeten we dat teken ‘in het licht van het evangelie’ verstaan (vgl. *Gaudium et Spes*, no. 4)?

We vermoeden dat werkdruk een rol speelt. Dat zou een eerste verklaring kunnen zijn. ‘Met de megaparochies moet de voorganger zich wel beperken, hij kan niet anders’. Of, ‘het is alle hens aan dek’. Inderdaad is de werkdruk enorm. Er is (bijna) geen priester of pastoraal werkende meer die maar één gemeenschap dient. Het beeld van de herder met zijn

kudde is aan vervanging toe. De herder is een marskramer geworden, die overal even is, en dan weer verder trekt. *Wonen overal, nergens thuis* (Oosterhuis). Het is dus logisch dat hij of zij een aantal taken laat vallen.

We begrijpen dat als we daar een kritische vraag bij hebben, het verwijt zou kunnen klinken dat het makkelijk is om van achter een bureau gedachten te formuleren. Toch vinden we dat we moeten zeggen: deze verklaring is niet overtuigend. Je laat alleen vallen wat niet essentieel is. Is het rijk Gods – ook zo’n twintigste-eeuwse herontdekking – niet essentieel? Gaan gebed, liturgie en catechese voor op de dienst aan de armen? In de bijbel is het soms juist omgekeerd, bijvoorbeeld als Jesaja uitlegt welk soort vasten God verkiest. Alleen het gebed van degene die z’n brood deelt, de zwerver onderdak biedt, en voor zusters en broeders zorgt zal door God gehoord worden (Jesaja 58, vgl. Mattheus 25).

Spirituele armoede

Een andere verklaring die je wel hoort is dat de armoede van onze tijd niet zozeer een financiële armoede is, maar een spirituele armoede. Men is dan dus niet tegen inzet voor gerechtigheid, maar legt andere prioriteiten en zegt: de grootste noden, de grootste ‘tekens van de tijd’, dat zijn de jachtigheid, dictatuur van de efficiëntie en geloofs-verdamping. Liturgie, sacramenten, gebed, catechese: die komen precies aan die noden tegemoet. Hoewel het een goed idee is om steeds opnieuw open te staan voor wat mensen nodig hebben, kun je ook bij deze gedachte kanttekeningen plaatsen. De kerk is geen ‘wellness centre’, waar het draait om wat ‘ik’ nodig heb. Het gaat ook om de kwetsbare naaste, om de kwetsbare schepping, om zaken als *fair trade* en het milieu.

Daarom hopen we dat de jonge pastorale beroepskrachten wat dit betreft ruimdenkender worden. Meer verbonden met de noden van de wereld. Zou het goed zijn als bisschoppen daarin ook een rol spelen?

Of zijn het juist de gelovigen die moeten opstaan, en hun ‘marskramers’ meentrekken, de goede kant op?

De kerk is geen ‘wellness centre’,

waar het draait om wat ‘ik’ nodig heb.

Het gaat ook om de kwetsbare naaste,

om de kwetsbare schepping,

om zaken als *fair trade*

en het milieu

Leestips

- M. Lamberigts en L. Declerck, *Het Concilie Vaticanum II* (Antwerpen: Halewijn, 2015).
- Jos Moons, ‘De pastor als marskramer’ (column september 2014), online op: igniswebmagazine.nl/kerk/de-pastor-als-marskramer/
- Oscar Romero, ‘De politieke dimensie van het geloof vanuit een keuze voor de armen’, toespraak bij de promotie tot eredoctor in de theologie aan de KU Leuven’, 2 februari 1980, online op: www.kuleuven.be/up/documenten/teksten/toespraak-oscar-romero.

5 Vertrouwen in de toekomst van de kerk

Behaalde resultaten uit het verleden bieden geen garanties voor de toekomst. Hoe waar lijkt dat ook voor het verband van gelovigen, dat we kerk noemen! In de voorbije eeuw was er sprake van een volkskerk met gezinnen waarvan de oudste zoon het bedrijf overnam en de tweede priester werd. Met families waarin minstens één 'heerroom' voorkwam, en een 'tante zuster'. Met dorpen en stadswijken die verzuild waren naar middenstand en sportvereniging en waarin de vanzelfsprekendheid van het behoren tot een kerk gelijk opging met de plek die je innam in de sociale structuur. (En waarin het niet gemakkelijk was om te zeggen dat je eigenlijk niet geloofde.)

Als die situatie een behaald resultaat genoemd mag worden, weten we nu zeker dat er geen garanties voor behoud van succes zijn. De verzuiling naar religie is weg. Inkopen doe je vooral via internet. Het sociale netwerk vindt structuur via social media. Dat is de realiteit waarin de onder-vraagde mannen vrouwen leven. Geen vanzelfsprekendheden meer. Geen volle kerken. Geen patroonsfeesten. Geen tientallen communicantjes. Bijna geen huwelijksinzegeningen, wel relatief veel uitvaarten. Een krimpende kerk.

Doorgeven van het geloofsgoed

Voor het voortbestaan van een geloofsgemeenschap is het doorgeven van het geloofsgoed een vereiste. We zien dit doorgeven terug in de achtergrond van de geïnterviewden. Ze komen vrijwel allemaal uit een gelovig nest. Soms met ouders die zelf actief waren in de parochie, soms met ouders die geen bezwaar hadden als hun kind een bepaalde belangstelling voor het geloof aan de dag legde.

Het doorgeven klinkt ook door in de antwoorden die deze pastorale beroepskrachten hebben gegeven in de interviews. In de breedte van die antwoorden blijkt dat er focus ligt op het werken met jongeren. Acht geïnterviewden noemen het werken met jongeren specifiek en twee geïnterviewden zouden er graag meer mee willen doen. Via het werken met een nieuwe generatie wijze blijft de ketting van geloof geregen worden.

Je zou kunnen zeggen dat in het *Rijke Roomsche Leven* het doorgeven weliswaar vanzelfsprekend was in gezinnen, scholen en parochies, maar dat het karakter ervan relatief oppervlakkig genoemd mocht worden. Geloofsgesprekken zullen in veel gezinnen geen dagelijkse kost zijn geweest.

Discussies rond bijbel of kerk evenmin. Rooms-katholieke scholen kenden vaak een praxis van schoolvieringen en catechese, maar aandacht voor persoonlijke geloofsgroei was een andere zaak.

Uitbundige geloofsbeleving

Met de *Wereldjongerendagen* is daar voor de leeftijdscategorie 15-30-jarigen een verandering in gekomen. Tijdens dit evenement doen jongeren intense ervaringen op rond gelovig samenzijn, vieren, ontmoeten, uitwisselen. De jonge deelnemers worden ondergedompeld in een internationale, uitbundige wijze van geloofsbeleving, inclusief het discussiëren met en leren van elkaar. In absolute zin is het aantal deelnemers niet heel groot (al wordt de grootte van het deelnemersveld mede bepaald door de reisafstand tot de locatie waar een WJD wordt gehouden), in relatieve zin is de impact van deelname enorm te noemen. In de interviews komen de WJD ook herhaaldelijk ter sprake. Net zoals Taizé belangrijk is voor veel jongeren: samen met leeftijdsgenoten uit de hele wereld een week lang vieren, zingen, werken en praten.

Wereldjongerendagen in Rome, 2000.

Het doorgeven van het geloof vindt vast ook nog steeds plaats via gezin en school, maar verder toch vooral via internationale ontmoetingen en via (kleine) jongerengroepen in parochies en over parochiegrenzen heen. De jongeren blijven niet hangen bij parochiegrenzen. Ze zoeken elkaar op via fiets, openbaar vervoer, auto en vliegtuig. (Overigens spelen ook jongerenkoren een rol in de geloofsgroei via ontmoeting. Lees bijvoorbeeld hiervoor M.J.M. Hoondert, *Om de parochie. ritueel-muzikale bewegingen in de marge van de parochie - Gregoriaans - Taizé – Jongerenkoren*. Berne: Uitgeverij Abdij van Berne, 2006). Daarnaast blijkt bij het doorgeven van het geloof het voorleven ervan ook een rol te spelen: verschillende respondenten benoemen dat ze geïnspireerd worden door andere mensen. Anderen inspireren kan ook een vorm van doorgeven van geloof zijn.

Geen verlies aan inhoud

Als krimp van de kerk ter sprake komt in de interviews, blijkt dat gekeken wordt naar krimp in aantallen, in absolute zin dus. Geen van hen spreekt over verlies aan inhoud. Er spreekt vertrouwen uit de antwoorden, vertrouwen in een blijvende toekomst van de kerk, die gedragen en geleid wordt door God. Ze ervaren dat er een kentering is in de wijze waarop de kerk tot nu toe gestalte kreeg. Ze was vanzelfsprekende aanwezigheid, nu verliest zo zowel haar vanzelfsprekendheid als vaak haar plaatselijke aanwezigheid. Hoe deze kentering wordt gewaardeerd en beleefd is per individu verschillend.

De respondenten zijn duidelijk niet meer van de generatie die het *Rijke Roomsche Leven* hebben meegemaakt en in een volkskerk zijn grootgebracht. Boodschappen doen bij de Rooms-katholieke middenstand, sporten bij Rooms-katholieke verenigingen: het is een zo ver verleden dat het niet doorklinkt als bodem om over de toekomst te spreken. Ze ervaren dit verleden niet als gemis, en iken de toekomst niet aan dit door sommigen als gouden dagen beleefd tijdperk. Afstanden zijn letterlijk overbrugbaar. Er zijn ervaringen buiten de grenzen van Nederland, die van

invloed zijn op het beleven van het geloof en het nadenken over de toekomst van de kerk.

Jongeren zijn een belangrijke doelgroep, maar ook de medereiziger in de trein of de toevallige passant in de supermarkt worden genoemd.

Het enige wat werkelijk van belang is,
is leven als 'vreemdeling' en als 'priester',
getuigend van de hoop die in je leeft.

Zo kan een individu
het verschil maken

Realiteitszin

Het is niet eens 'downsizen' wat pastorale beroepskrachten doen, want dan maak je een probleem of een gedachte bewust kleiner om het hanteerbaarder te maken. Het is de realiteit waarin ze werken en bestaan als 'beroepsgelovige': een krimpende kerk ja, maar er zullen altijd wel mensen blijven voor wie ze betekenisvol aanwezig kunnen zijn. Zij lijken zich er niet bijzonder druk om te maken of misschien beter: ze gaan er niet onder gebukt. Ze ervaren krimp, ze signaleren en benoemen deze ervaring, maar ze lijken er geen conclusies voor henzelf uit te trekken. Na hen de zondvloed? Dat zou een fatalistische houding zijn, tenzij ieder op zich in de tuin van de pastorie een ark aan het bouwen is om een nieuw begin te hebben. Misschien getuigt het eerder van realiteitszin. Het is niet aan hen als individu om het grote verschil te maken. Zij kunnen het tij niet keren, want dat tij is onderdeel van een grote kracht die zich uitstrekt over een periode en een oppervlakte die voor hen onbeheersbaar is (vgl. C. Taylor, *Een seculiere tijd*).

In die zin lijkt hun houding meer op wat Stefan Paas beschrijft in zijn boek *Vreemdelingen en priesters*: het heeft geen zin om in een kramp te schieten als je denkt over de toekomst van de kerk. De kerk gaat nooit verloren. Ooit is zij klein begonnen, nooit is zij bedoeld als alles omspannend en omvattend. Wie verlangt naar (meer) invloed en erkenning in de samenleving, is bezig op een heilloze weg, aldus Paas. Het enige wat werkelijk van belang is leven als 'vreemdeling' en als 'priester', getuigend van de hoop die in je leeft (1 Petrus 3:15). En zo kan een individu het verschil maken, ook als dat individu behoort tot een kerk die klein is. Wie zo leeft en gelooft, heeft geen grote verwachtingen. Die leeft in geloof, en dat is genoeg. Stefan Paas ziet werken in de marge als zin- en betekenisvol. Gelovig zijn is als zodanig al een microverzet tegen de heersende cultuur. Christenen mogen kleine plekken van hoop, verzoening, vergeving, schoonheid en gezondheid 'uithakken' in de wereld. (Paas, blz. 116). En dat doen deze pastorale beroepskrachten.

Leestips

- C. Taylor, *Een seculiere tijd. Geloof en ongeloof in de wereld van nu* (Rotterdam: Lemniscaat, 2009).
- S. Paas, *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een postchristelijke omgeving* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2015).

Waardevolle inzichten

Korte samenvatting van de reflectie

Eenheid en diversiteit

De jongere pastorale beroeps-krachten in de Nederlandse parochies anno 2019 vormen een bont gezelschap (1).

Dat vat precies samen wat ons een belangrijke uitdaging voor de kerk lijkt, namelijk om eenheid en diversiteit samen te denken, en een daarbij passende cultuur en spiritualiteit te stimuleren.

Persoonlijke toe-eigening

Verder valt op dat de huidige spiritualiteit bij uitstek iets persoonlijks is (2). Pastorale beroepskrachten zoeken voor zichzelf naar een hen bezielende gemeenschap en hen voedende vormen. Idealiter gaat het daarbij steeds om persoonlijke toe-eigening, en niet om een mechanisch-ritueel ondergaan.

Roeping en professie

Wat betreft het ambt en de persoon verheugen we ons over het door bijna allen gedeelde bewustzijn van een roeping en over hun toewijding (3). Wat de concrete beleving van het ambt betreft – die overigens niet aan bod kwam – suggereerden we een aantal aandachtspunten voor een gezonde ambtsspiritualiteit. Ten eerste, ambt en persoon zijn niet hetzelfde.

Ten tweede, de term beroep, verstaan als professie die samenhangt met professionaliteit, is alleszins lofwaardig en niet ondergeschikt aan roeping.

Ten derde, het ambt draait niet alleen om (door)geven in Gods naam, maar ook om ontvangen, ook met de armoede van een bedelaar.

Naar binnen en naar buiten

De eerder naar binnen gekeerde houding van de jonge pastorale werkers en priesters (4) is in historisch perspectief opmerkelijk maar misschien ook begrijpelijk. Toch lijkt ons de verbondenheid met de noden van de wereld ‘buiten’ een blijvende evangelische uitdaging.

Het geloof doorgeven

Ten slotte viel ons op dat de jonge pastorale beroepskrachten met vertrouwen naar de toekomst kijken (5). Het geloof wordt doorgegeven. De toekomst van de kerk is via de ketting van het doorgeven verzekerd. De ketting is minder dik geworden, de schakels ervan zijn – hoewel minder in aantal – stevig te noemen.

COLOFON

VPWinfo.nl is het kwartaalblad van de Beroepsgroep VPW, onderdeel van
CNV Kerk en Ideeël • ISSN 1574-9916 • Nr. 2, juni 2019.

- Redactie VPWinfo.nl Jan Franken (hoofddirecteur), Mirjam Dirkx, Jan Houben, Geert Rozema, Jeroen van Lente
- Redactiesecretaris Mirjam Dirkx • 't Vaartje 112, 5165 ND Waspik
T 0416 - 312385 / 06-444 60 207 • mjjdirkx@gmail.com
- Grafisch ontwerp Jeroen van Lente Grafisch ontwerper • Tielekeshoeven 32, 5242 KB Rosmalen
T 06 28 15 20 30 • E jeroenvanlente@msn.com
- Druk Drukkerij DekkersvanGerwen, Den Bosch

Foto's: Aartsbisdom van San Salvador [p 47] | Raffaella Bassolini [p 41] | Jeroen van Lente [omslag, p 11, 14, 17, 19, 27] | Christian Pulfrich [p 31] | Sporki [p 50] | Universiteit van Utrecht [p 37] | Istock [p 2, 8, 47] | Shutterstock [p 12, 13, 23, 34, 36, 44, 51, 55].

Organisatie CNV Kerk en Ideeël

- Bestuurder • Jan Franken, Postadres: Postbus 2510, 3500 GM Utrecht
Bezoekadres: Tiberdreef 4, 3561 GG Utrecht
M 06-48151289 • E j.franken@cnv.nl • W www.cnvzorgwelzijn.nl
- Bestuur Beroepsgroep VPW • H. Berbée, J. Deckers, M. van Tricht, L. Geurts, W. Hacking, T. Halin, G.M.H. Kamsma-Kunst, H.J.M. Kint-van Os, G. Prevoo.
- Landelijke Commissie Rechtspositie (LKR) • M. Bruijns, G. Damen, G. Dieteren, J. Franken, T. Halin (voorzitter), H. van Schalkwijk, W. Vroom, N. van Waterschoot (FNV).
- Website www.upwinfo.nl • P. Gabriël, webmaster.

Onderdelen van de beroepsgroep VPW in de bisdommen

- VPW Den Bosch vacature
- VPW Breda • Secretariaat: F.M. Vermeulen, Florahove 24, 4702 EZ Roosendaal, 0165 - 53 45 06, breda@upwinfo.nl
- VPW Groningen-Leeuwarden • Secretariaat: N. Bouma, Trambaan 15, 9251 LZ Burgum, 0511 705 336, groningen-leeuwarden@upwinfo.nl
- VPW Haarlem-Amsterdam • Secretariaat: H.J.M. Kint-van Os, Triade 45, 1901 GW Castricum, 06-24 60 38 29, kikikint@xs4all.nl
- VPW Limburg • Secretariaat: P. Linders, Stichting Groenewold, Roermond, 077 - 354 66 89, limburg@upwinfo.nl
- VPW Rotterdam • Secretariaat: H.J.T. Dam, Alblashof 54; 2951 XR Alblasserdam, 06-12 37 40 02, rotterdam@upwinfo.nl
- VPW Utrecht • Secretariaat: Chr. Kantoci-Janssen, Bussloselaan 17-A, 7383 AG Bussloo-Voorst, 0571-261914, utrecht@upwinfo.nl

Verzoek aan onze leden!

Als er iets verandert in uw gegevens wilt u dan zo vriendelijk zijn dit door te geven aan ons secretariaat: bel met CNVinfo telefoon 030-7511003.
Denk daarbij aan • Adresgegevens • Verandering van werkkring of werksoort • Verandering van werkgever • Arbeidsduurverandering (bijvoorbeeld van full-time naar half-time) • Het overgaan van studentlid naar werkend lid • Het met emeritaat gaan

Ledenbijdrage 2019 – CNV sector Zorg & Welzijn, Kerk en Ideeël

	Bruto	Netto *
Brutosalaris:		
Helft minimumloon of minder	€ 9,35 p/mnd	€ 5,79 p/mnd
Minimumloon of minder en jongeren t/m 23 jaar	€ 12,95 p/mnd	€ 8,02 p/mnd
Meer dan minimumloon	€ 17,50 p/mnd	€ 10,83 p/mnd
Voltijd studenten MBO of HBO	Gratis	Niet van toepassing
(de eerste maand wordt € 0,50 administratiekosten in rekening gebracht)		
Studenten overgangstarief (gedurende een jaar na het einde van het gratis lidmaatschap)	€ 5,00	€ 3,10
(Vroeg)gepensioneerden en uitkeringsgerechtigden (WW/WAO)	€ 9,35 p/mnd	Niet van toepassing

Voor betalingen anders dan per automatische incasso geldt een toeslag van € 1,— per betaling.

* Let op: De nettobedragen zijn gebaseerd op een contributieruggave van ruim 38%.
Als werkend lid kun je een groot deel van je contributie terugverdienen. Het voordeel kan oplopen tot zo'n € 90 per jaar. In het najaar ontvang je hierover automatisch bericht.

vrijdag 20 september 2019

Aankondiging landelijke bijeenkomst Beroepsgroep VPW

Op vrijdag 20 september tussen 10:30 en 15:30 uur houden we onze jaarlijkse bijeenkomst voor alle leden ergens in Utrecht. Naast onze leden zijn ook alle andere pastorale beroepskrachten werkzaam in het parochiepastoraat van harte welkom. Houd die datum vast vrij!

Uit de inleiding: “We hopen dat deze brochure de lezer meeneemt in het boeiende werk van het parochiepastoraat gezien door de ogen van de jongsten. Hopelijk levert het ook een bijdrage aan het inhoudelijke gesprek tussen de generaties. We dromen ervan dat pastorale beroepskrachten met elkaar spreken in plaats van over elkaar. En misschien is de brochure ook een bijdrage aan het gesprek binnen congregaties en durven bisschoppen deze brochure te lezen als een uitdaging om diversiteit en eenheid samen te organiseren in het licht van het evangelie.”

Op 20 september zal Jos Moons, een van de auteurs van deze brochure, een inleiding houden en met de aanwezigen in gesprek gaan en vervolgens zijn er workshoprondes om over de inhoudelijke thema's met elkaar in gesprek te gaan. Aan het programma werken we nog. Dat wordt toegestuurd. U kunt u al opgeven per mail aan j.franken@cnu.nl

